בס"ד

מקור • מעיין

Forrás

2016. április-május
VII. évfolyam 1. szám
ניסן-אייר תשע"ו

Időszaki kiadvány • Kiadja a Lativ Alapítvány • למען תחייה יהודית בהונגריה

- 48 tulajdonság, amelyekkel a Tóra megszerezhető
- Ahol minden egyes sikerért meg kell küzdeni – interjú Zeitler Ádámmal
- A világtörténelem legelső hivatalos széderestéje
- A pászka és a kapcsolatok

Lativ
bölcsesség, hagyomány, közösség
www.lativ.hu

Gyere és ismerd meg a Lativ programjait!

Egész éves ösztöndíjprogram a Lativban!

CSOPORTOS TANULÓPROGRAM
- hétfő, szerda 18:00-20:00
- kíváló oktatók, változatos témák

LATIV PLUSZ SZEMINÁRIUM
- hétfő, szerda 20:00-21:00

INTENZÍV TANULÁS FIÚKNAK NAPI 4 ÓRÁBAN
- minden hétköznap 8 és 12 óra között

ÜNNEPEK

HÉBER
- hetente kétszer 45 percben
- több szinten

IZRAELI ÚT
- 12 nap nyáron
- 18 és 36 év közöttieknek

SÁBÁTONOK - hétvégék és szemináriumok vidéken

Kiknek? – Olyan zsidó fiataloknak, akik kiváló oktatók segítségével szeretnék megismerni az autentikus zsidó értékeket. Olyanoknak, akik aktív zsidó közösséget keresnek.

Érdeklődés, információk:
info@lativ.hu
www.lativ.hu

06 70 932 8275
Cím: VI. kerület, Andrássy út 59.
"Dávid Ház"

Tartalom

KÖSZÖNTŐ 3

FILOZÓFIA
48 tulajdonság, amelyekkel a Tóra megszerezhető 5

HETISZAKASZ
Mecorá • A beszéd szentsége 7
Ácháré mot • Az egészségtelen kapcsolat 8
Kedosim • Mindenki lehet szent 10
Emor • Lág báomer: közösség vagy egyén? 11
Behár • Szabadság gazdaságosan 12

ORSZÁGOK/VÁROSOK 14
Zsidóság antiszemitizmus nélkül

ÜNNEPEK
Omerszámlálás: A macesztől a chomecig! 17

INTERJÚ
Beszélgetés Avrohom Meir Chaim Gestettner rabbival 18

Az egészséges szkepticizmus 21

A rabbi és a miniszter találkozása 22

TÓRA ÉS TUDOMÁNY
Az emberi test szentsége 25

INTERJÚ
Ahol minden egyes sikerért meg kell küzdeni – Interjú Zeitler Ádámmal 26

ÜNNEPEK
A világtörténelem legelső hivatalos széderestéje 28

NŐI SZEMMEL
A pászka és a kapcsolatok 30

GASZTONÓMIA
Peszáchi receptek 31

GYEREKNEVELÉS
Nemcsak takarítunk, bevásárolunk és főzünk, hanem tanulunk is az ünnepre 34

MESE
A csodatanító 35

Miért Rabbi Akiva a kedvenc hősöm? 36

מעיין • מקור
Forrás
A Lativ Alapítvány időszaki kiadványa

Kiadja a Lativ Barátai A Zsidó Reneszánszért Magyarországon Alapítvány • 1067 Budapest, Eötvös utca 29. • +36 (70) 320-4277 • www.lativ.hu • info@lativ.hu • Felelős kiadó: Keleti Dávid rabbi Szerkesztő: Dunajecz Jakab • Munkatársak: Domán Sije, Miklós Dóri, Finái-Magyari Judit, Réti János, Binjomin Zeév • Tipográfia, tördelés: Deák Panka • Belső illusztrációk: Deák Panka Korrektor: Székely Mária • Megjelenik havonta A kiadvány szent szövegek részleteit és magyarázatait tartalmazza, kérjük, ne dobd el!

A Lativ Barátai Alapítvány számlaszáma:
CIB BANK 10700079-47164907-51100005
Köszönjük, hogy adományával segíti munkánkat!

Köszöntő

Kedves Olvasó!

Alig pár héttel a tél véget érte után ugyan akár néhány napra is elnyúló pillanatokra úgy tűnhet, mintha elkezdődött volna a nyár, a korán jött kánikula ugyanilyen kiszámíthatatlanul máris átadja magát az elmúlásnak, a hátunk közepére kívánt hűvös, borongós ősznek. Pedig ha valamiért a tapasztalatainkról megfeledkezve váratlanul felötlik bennünk az aktuális (zsidó vagy nemzetközi) hónap neve, nem halogathatjuk tovább a szembesülést azzal a zavaró, ám legkevesebb egy évszaknyi ideje vágyott ténnyel, hogy bár a szó szoros értelmében észrevétlenül, de mégiscsak ránk köszöntött a tavasz.

> *a szabadság több mint puszta menekülés a szolgaság béklyói elől*

Márpedig a tavasz a megújulás, az újjáéledés időszaka. Ilyenkor valami új kezdődik, amit gyermekkorunkban a családi nagytakarítások, később pedig jobb esetben a testi megtisztulás érdekében tett tétova lépések tettek kézzelfoghatóvá. Csakhogy amióta a zsidósággal is többet foglakozunk, tudatosulhatott bennünk, hogy a tavaszszal megváltozó étkezési szokásoknak, de még a nagymamánk, édesanyánk által akkurátusan végzett télbúcsúztató takarításnak is lehet valami kapcsolata peszách ünnepéhez és a chámechez. De vajon mi ez a chámec, és legfőképp: miért kell ennyire óvakodnunk tőle?

Chámecnek (kovászosnak) azokat a dolgokat (nem csupán élelmiszereket) nevezzük, amelyek az öt fő gabonafajtából (búza, árpa, rozs, zab és tönköly) készültek, és folyamatosan legalább tizennyolc percen keresztül voltak vízzel érintkezésben, azaz megindulhatott bennük a kovászosodási, erjedési folyamat. Ám ezzel még nem jutottunk közelebb annak a megfejtéséhez, hogy miként juthatott a chámec ilyen kitűntetett szerephez az egyiptomi kivonulás újraélése kapcsán? Miként lehetséges az, hogy már az ünnep hagyományos, a Tórában is szereplő neve (chág hámácot) is a kovásztalan kenyeret állítja a szent időszak középpontjába? Miért nem szabad egy töredéknyit sem birtokolnunk chámecből, holott ugyanez a tiltás más nem kóser élelmiszerek tulajdonlására egyáltalán nem vonatkozik? Ha pedig nem birtokolhatjuk peszách idején, akkor miért válik engedélyezetté rögtön az ünnep elmúltával? Akkor most rossz a chámec, amitől éppen ezért következetesen távol kell tartsuk magunkat, vagy nem?

A kérdésekre számos, egymást kiegészítő válasz lehetséges. Mi most csak egyet érintenénk ezek közül. A peszách a szabadulás ünnepe. A szabadság azonban – legalábbis az egyik filozófiai megközelítése szerint – negatív előjelű fogalom, azaz nem jelent többet, mint mentességet valamilyen kényszertől. Peszách esetében a rabszolgaságtól, a megalázott helyzettől, a saját magunk iránti felelősségtől való kényszerű megfosztottságtól. A szabadság frissen kivívott állapota azonban – ahogy erre a történelem megannyi vészterhes korszaka, tragédiája emlékeztet bennünket – nem jelent garanciát a morálisan megalapozott, nemes és építő folyamatok megerősödésére.

Ehelyett sokszor azt látjuk, hogy a hirtelen jött szabadság következtében felszabaduló, elemi és kontrollálatlan erők pusztulást eredményeznek – a legtöbbször minden szándéktól függetlenül.

Az Örökkévaló elé csak a legtisztább valónkban állhatunk oda. Valószínűleg ez az oka annak is, hogy a jeruzsálemi Szentélyben nem pusztán peszách idején, de általában sem lehetett kovászos ételt helyezni az oltárra. Mert ez azon túl, hogy amint Rámbám erre a Tévelygők útmutatója című művében rávilágít, túlságosan hasonlítana a pogány, bálványimádó népek áldozataira, a kívánt emberi tisztaságot sem volna képes a maga teljességében kifejezni. Az élesztő ugyanis az emberi lelemény, rafinéria terméke. Csakhogy amikor a Teremtő felé fordulunk, tudatosítanunk kell, hogy nem ez az a tulajdonságunk, amelyre a kapcsolatunkat alapozhatjuk Vele. Voltaképpen az Egyiptomból való kivonulás is az Örökkévaló nagyságát hangsúlyozza. A történetet figyelmesen követve világossá válik, hogy valamennyi esemény a Teremtő akaratán múlik, az Ő terveinek gyümölcsét hordozza.

Ugyanakkor tanultuk, hogy jó tulajdonságaink kiérlelésével, szellemi potenciálunk aktiválásával képességeink mozgósításával némileg magunk is hasonlatossá válhatunk Hozzá. Valóban, a Tóra azt hangsúlyozza, hogy felelősségünk van a világ felett, amelyet körültekintően és kreatívan alakítanunk, igazságosabbá, egyúttal praktikusabbá tennünk a leginkább elvárt feladataink közé tartozik. Talán nem túlzás azt állítani, hogy az élesztő, amit a liszthez és a vízhez adunk, és aminek a működése könnyedebb és ízletesebb kenyeret eredményez, jól jelképezi ezt az emberi leleményességet.

Ám ahogy a magára hagyott élesztő is erőteljes változásokat eredményez az alapanyagokban, úgy a szabadság következményeként megerősödő és felszínre törő, korábban elfojtott késztetések is képesek így vagy úgy megváltoztatni mindent, ennek megfelelően világos célra és keretekre van szükségük. Ezért közvetlenül a szabadság elnyerését követően, peszách idején kordában kell tartani alkotó energiáinkat, hogy valóban a helyes irányok, az örök értékek megvalósítása felé törekedve nyilvánulhassanak meg. A peszách nem egy mindentől független időszak, hanem egy folyamat kezdete. Peszách második napján kezdődik meg az omerszámlálás, amelynek a végén, hétszer hét nap elmúltával beköszönt a tóraadás ünnepe, a sávuot. Ez jelképezi azokat az értékeket, amelyek alapján az életünket zsidóként élnünk kell. Célt ad a szabad embernek, megtanítja számára, hogy képességeit a Teremtő szolgálatában bontakoztassa ki, és szembesíti azzal, hogy a szabadság több mint puszta menekülés a szolgaság béklyói elől. Ehelyett lehetőség arra, hogy a legmagasabb eszmények fényében valósítsuk meg teremtésünk céljait. Az ötvenedik nap, amikorra megtanultuk kontrollálni belső késztetéseinket, és a felszabadulni készülő zabolátlan erőket képesekké váltunk az isteni terv érdekében kibontakoztatni, a chámec is érvényes felajánlássá válik. Valóban, sávuot ünnepén kovászos cipókat is kellett áldozni a Szentély területén.

Minden kedves olvasónknak kívánjuk, hogy eredményesen járja végig a képességei kibontakoztatásának felelősségteljes folyamatát!

Chág száméách!

48 tulajdonság, amelyekkel a Tóra megszerezhető

Keleti Dávid rabbi

Önfejlesztéssel készülünk a fejlődésre.

Peszáchtól sávuotig 49 napot számolunk a Tóra parancsa szerint. Ez a 49 nap jelentette a felkészülést a pusztában vándorló zsidó nép számára, hogy a sávuot ünnepén megtörtént tóraadásra alkalmas legyen. A Pirké Ávot szerint a Tóra megszerzése éppen 48 tulajdonság által történhet meg. Ezek azok, amik előkészítik a zsidó embert a Tóra tanulására. R. Jiszroel Szalanter tanítása szerint ez az egybeesés nem véletlen. Ezek a tulajdonságok voltak azok, amelyeket annak idején is elsajátított a vándorló nép.

„Nagyobb a Tóra a papságnál és a királyságnál, mert a királyság 30, a papság 24, míg a Tóra 48 dologgal szerezhető meg." (Pirké Ávot 6:6.) Látszólag a Tóra tanulása információk megértését, megjegyzését jelenti. Mi kell ahhoz, hogy jól tudjunk tanulni? Kitartás, szorgalom, tehetség, intelligencia. Miért kell ehhez 48 tulajdonság? Ha megnézzük, pontosan miből is áll ez a lista, azt láthatjuk, hogy némelyikük valóban segíti a tanulást (pl. kiejteni a tanult szöveget, megvitatni a témát a tanulótársakkal), másoknak azonban egyáltalán nem látható, mi a közük hozzá (pl. a szenvedés elfogadása, mások problémáival való együttérzés, mások pozitív megítélése).

A tulajdonságok fontossága

A kérdés általánosabban is feltehető, hiszen az egész rabbinikus irodalomban felfedezhetjük azt, hogy mintha a tulajdonságok szerepe túl lenne hangsúlyozva. A Tórában, amit a Teremtőtől kaptunk, látszólag törvények és parancsolatok vannak leírva, tulajdonságokról nincsen szó. Például tegyünk mezuzát az ajtófélfánkra, szukkotkor lengessünk ünnepi csokrot, reggelenként kössünk tefilint. Valamivel közelebb áll az emberi viselkedéshez, hogy ne lopj, ne ölj, pihenj meg szombaton. De ezek szintén a cselekedetet célozzák. Sokszor még ennél is tovább mennek a parancsolatok, például: ne kívánd meg felebarátod vagyonát, ne gyűlöld szívedben felebarátodat, szeresd és féljed az Örökkévalót. Ezek már gondolati szinten történő cselekedetek, de még ezek sem magára a tulajdonságra irányulnak. Az nincs megparancsolva, hogy magát a gyűlölet vagy kívánás tulajdonságát távolítsd el szívedből, bár ha ezt megtesszük, az biztosan segíti a parancsolat betartását, de nem szükséges feltétele.

> *a Tóra minden egyes parancsolata megfeleltethető egy »szellemi alkatrésznek«*

A bölcs Salamon király így tanította: „Ragaszkodj a feddéshez (muszár), ne engedd el, őrizzed, mert ez az életed!" (Példabeszédek 4:13.) A muszár, azaz a feddés jelentése a zsidó hagyományban az ember személyiségének fejlesztése, tulajdonságainak megjavítása. Első látásra túlzásnak tűnhet, hogy Salamon király azt mondja, hogy az egész életünk erről szól. De a Vilna Gáon magyarázata minden kétséget kizáróan hangsúlyozza, hogy a tanítás üzenete ez: ha egy napon az ember egyik tulajdonsága sem fejlődött, akkor annak a napnak nem volt semmi értelme. Ha ez hiányzik az életéből, akkor miért van szüksége egyáltalán az életre?

Ez teljesen felforgatja a megszokott világképünket. Ezek szerint nemcsak a Tóra egyetlen célja a tulajdonságok fejlesztése, hanem az egész emberi életé! A kettő egyébként nem független egymástól: magát a Tórát azért kaptuk, hogy az életet tartalmasan élhessük. A Tórában szereplő 613 micva (parancsolat) olyan eszközök, melyek az emberi tulajdonságok javítását célozzák. Hagyományunkból tudjuk, hogy a 613 micvából 248 tevőleges és 365 tiltó, ami megfelel az ember 248 inának és 365 testrészének. Hasonlóan, az ember fizikai testé-

nek megfelel a szellemi teste, a tulajdonságai, az ő „szellemi alkatrészei". Így a Tóra minden egyes parancsolata megfeleltethető egy ilyen „szellemi alkatrésznek", amit az adott parancsolat kijavít. (A Széfer Cháredim című könyv ezeket a megfeleltetéseket egyébként tételesen is felsorolja.)

Ha a Tóra 613 micvája 613 tulajdonságot javít ki, akkor mi a szerepe a 48 tulajdonságnak, amelyekkel a Tóra megszerezhető? Továbbá ha a Tóra célja a tulajdonságok javítása, akkor hogyan lehet előfeltétele a jó tulajdonságok megszerzése? Ez elsőre nagyon furcsának tűnhet, pedig a hagyományunkban nem ez az egyetlen ilyen párosítás, ahol az egyik dolog nélkül nincsen meg a másik. Például: „ha nincs istenfélelem, nincs bölcsesség – ha nincs bölcsesség, nincs istenfélelem" (Pirké Ávot 3:21). Sőt, magában a Tórában is le van írva egy nagyon hasonló elv: „minden bölcs szívű szívébe adtam bölcsességet" (2Mózes 31:6). Mindez látszólag teljesíthetetlen feladatpárok elé állít minket, ahol egyik dolog nem megszerezhető a másik nélkül. Hogyan lehet akkor mégis megszerezni őket?

A legalapvetőbb elvárások

A Tóra megszerzésének elején az embertől sokkal kisebb mértékű erőfeszítés váratik el. Csak annyit kell megtennünk, hogy felkészülünk a tanulásra, a legalapvetőbb kritériumok teljesítésével. Ez a 48 tulajdonság: a 613 közül a legfontosabbak, a leginkább nélkülözhetetlenek. Az Egyiptomból rabszolgaként kivonuló zsidó nép még nem volt alkalmas arra, hogy a Tóra magas szintű tanításait befogadja, addig, amíg a 49 nap során nem alakították át saját magukat „befogadó eszközzé" (kli mekábél). Ebből is az látszik, hogy ezeken a napokon a 48 tulajdonság megszerzésével foglalkoztak. A Tóra világképe szerint azt illeti meg az „ember" elnevezés, aki ezekkel a tulajdonságokkal rendelkezik.

Ez a befogadás pedig nem csak a tudásanyag elsajátítását jelenti. Aki tanult már valaha Tórát, az megtapasztalhatta, hogy az információk megszerzésén kívül valami különleges szellemi élményben is része van. Ez az, amit Rámchál Derech Hásém című művében úgy fogalmaz meg, hogy a Tóra maga két részből áll: az egyik a tudás, a másik a pozitív szellemi hatás (háspáá). Ez megmagyarázza, hogy a 48 tulajdonságnak csak egy része foglalkozik a tényleges tanulással. A többi tulajdonság ennek a háspáának a befogadására készíti elő az embert.

A tulajdonságok csoportosítása

Ez a befogadás azzal kezdődik, hogy szabaddá válunk minden kötöttségtől, amely a gondolkodásunkat befolyásolja. Ezek képezik a 48 tulajdonság első csoportját. Például kevés élvezet, kevés nevetgélés, kevés alvás. Aki szabadon akar gondolkodni, az nem lehet az élvezeteinek a rabja. „Nincsen szabad ember, csak aki a Tórával foglalkozik" (Pirké Ávot 6:2) – ez is olyan dolog, amely egyaránt feltétele és következménye a Tóra által megszabott életmódnak. Fontos viszont észrevennünk, hogy minden ilyen tulajdonságban a „kevés" szó szerepel, nem pedig a „semmi": valamennyire kifejezetten szükségünk van ezekből a dolgokból ahhoz, hogy meglegyen a kiegyensúlyozott hangulatunk, érzelmi világunk a szellemi feladatokhoz. Az a tulajdonság is a szabadsághoz tartozik, hogy „ne fuvalkodjon fel a szíve a tanulásában", mert akkor nem a valódi világban él, hanem a saját illúzióinak, álmainak a rabja.

Ha a szabadság megvan, akkor jöhet a tulajdonságok következő csoportja, melyben aktiváljuk a tanuláshoz felhasználható eszközöket. Például megértjük a tanult anyagot a fülünkkel és a szívünkkel, hangosan kiejtjük a szavakat, megvitatjuk a tanulótársakkal. Ezután kapcsolódunk a tóraadáshoz a tanítókon, mestereken keresztül, például a beléjük vetett hit, bizalom által, vagy az ő szolgálatuk által (vagyis hogy gyakran vagyunk a környezetükben, és tanulunk a cselekedeteikből). De legfőképpen azáltal, hogy a rabbitól megkapja azt a képességet, hogy a Tórát mély megértéssel elemezni tudja.

A következő kategóriában már nemcsak a tóraadáshoz kapcsolódunk, hanem magához a Teremtés gyökeréhez nyúlunk vissza. A világot ugyanis a Teremtő azért teremtette, hogy adni tudjon (cheszed). R. Jichok Hutner tanította, hogy ehhez hasonlóan az ember is a cheszed segítségével teremti meg a saját világát. Azaz az ember azáltal teremtheti meg a saját szellemi létezését, ha ő maga is ezt a tulajdonságot gyakorolja. Olyan tulajdonságok példázzák ezt az irányt, mint például az, hogy szeresse a teremtményeket, és szeresse a nekik való adást. Vagy aki azért tanul, hogy taníthasson, vagy aki hozzátesz a hallottakhoz, vagy még a saját mesterét is bölcsebbé teszi (például a jó kérdései által). R. Hutner elve szerint ezen tulajdonságok gyakorlása még az ember saját tanulását is új, magasabb szintre emelik.

A cheszed lényege tehát az, hogy másoknak adunk. Mivel az ember Isten képmására teremtettetett, ezért ez valahol természetes az emberi lélek számára. Bizonyos szempontból magasabb szintű és nehezebb az ezután következő kategória: a hála. Mert amíg a cheszednél az ember magát nagynak és adakozónak érezheti, a hála következménye az, hogy elismeri: ő van alacsonyabb pozícióban, mint a másik. Ez csúcsosodik ki a legutolsó tulajdonságban, amelyet a misna a leghosszabban fejt ki: aki egy tanítást mond a másik nevében. R. Noach Weinberg tanította, hogy ez a tulajdonság a hálának felel meg. A hála különleges fontossága, hogy értékeljük a másikat, akitől kaptunk. Az Örökkévaló úgy irányítja a világát, hogy annak ad, aki értékeli azt, amit kap. Ezért ha hálásak vagyunk azért, amiért kaptunk, akkor van esélyünk arra, hogy még többet kapjunk. Így ha egy tanítást más nevében mondunk, akkor az hosszú távon ahhoz vezet, hogy továbblépjünk a bölcsesség, a tudás, a tóratanulás útján.

szerkesztette • Binjomin Zeév

Mecorá

A beszéd szentsége

Rabbi Ari Kahn

A hetiszakasz egyik fő témája ezen a héten egy bőrbetegség, a „cáráát", amelyet „poklosság"-nak szoktak magyarra fordítani. Ennek a bőrbetegségnek nem fizikai, hanem spirituális oka volt, ezért is nem orvoshoz, hanem a kohénokhoz kellett fordulni vele.

Ez a spirituális ok pedig Bölcseink szerint nem más, mint a *rágalmazó beszéd*. Ennek két forrását is megtaláljuk a Tórában, először az égő csipkebokor esetében, amikor Mózesnek egyik bizonyítékként arra, hogy megjelent neki az Örökkévaló, a ruhája ujjába kellet dugnia a kezét, és az poklossá vált, majd megismételve a mozdulatot újra egészséges lett. A megbetegedés oka az volt, hogy azzal „rágalmazta" a zsidó népet, hogy „nem fognak nekem hinni és nem hallgatnak szavamra" *(2Mózes 4)*. A másik eset, ahol a poklossággal találkozunk a Tórában, Miriam esete, amikor „beszélt Miriam meg Áron Mózes ellen, a kusi asszony miatt" *(4Mózes 12)*. Mindkét esetből azt láthatjuk, hogy a rágalmazó beszédnek komoly következményei lehetnek. Ahhoz azonban, hogy ennek az okát megértsük, kicsit mélyebben meg kell vizsgálnunk a beszéd eredetét és jelentőségét.

„Akkor megalkotta az Örökkévaló Isten az embert a föld porából, és lehelte az orrába az élet leheletét; így lett az ember élő lénnyé." *(1Mózes 2.)* A Targum (a Tóra arámi fordítása és értelmezése) ezt úgy fordítja, hogy „és lehelte orrába a beszéd lelkét". E megközelítés szerint a beszéd képessége a fizikai és a spirituális egyesülés eredményeként születik meg, és csak az embernek adatott meg ez a képesség az összes teremtmény közül, mivel csak ő rendelkezik magasabb rendű lélekkel.

A beszéd már korábban is megjelenik a Tórában, amikor az Örökkévaló beszéddel teremti meg a világot. A Misnából *(Atyák tanításai 5:1)* tanuljuk, hogy a világot 10 mondással teremtette az Örökkévaló. Ebből azt láthatjuk, hogy mind az Örökkévaló, mind az ember, akit saját képmására teremtett, rendelkezik a beszéd képességével.

Az első alkalom, amikor az ember beszélt, az volt, amikor neveket adott az állatoknak, ebből is látszik mekkora a különbség az emberi és az isteni beszéd között, hiszen az Örökkévaló a semmiből teremtett valamit a beszédével, míg az ember a megteremtett lények kategóriáit és neveit alkotta meg vele. És bár az ember beszéde és az Örökkévaló beszéde között óriási a különbség, azt mindenképpen érzékelhetjük ebből, hogy a beszéd isteni cselekvés, és ennek megfelelően kell hozzá viszonyulnunk.

Az első eset, amikor a beszédet negatív célra használták, természetesen a kígyó baljós beszéde volt az Édenkertben. Ez a gyökere minden gonosznak, így a rágalmazó beszédnek is konkrétan.

Az Örökkévaló bűnbeesésre adott reakcióját is jobban megérthetjük a beszéd szentségének szemszögéből.

> *a beszéd képessége a fizikai és a spirituális egyesülés eredménye*

Mikor az ember evett a fáról, hirtelen megijedt, és elbújt az Örökkévaló elől. Az Örökkévaló megkísérelt beszédbe elegyedni vele, ezzel is lehetőséget teremtve arra, hogy beismerje a bűnét. Csak akkor döntött úgy, hogy végleg kiűzi őt az Édenkertből, amikor beismerés helyett a társát kezdte el vádolni, majd magát az Örökkévalót, hogy ilyen társat adott neki.

Maimonidesz *A megtérés törvényei* című könyvében azt írja, hogy a bűnbánatnak elengedhetetlen része a bűnök szóbeli megfogalmazása, amit a fentiek figyelembevételével már jobban értünk, hiszen ezáltal leszünk képesek helyreállítani magunkban az isteni képmást.

Később, a 40 év alatt, amit a zsidók a sivatagban vándorolva töltöttek, sok-sok bűnt elkövettek, azonban ezek közül is kimagaslik a kémek bűne. A Zohár a következőket írja: „Gyere nézd meg, milyen alattomos a gonosz beszéd, emiatt nem léphettek az ígéret földjére Őseink, és emiatt sírunk sok generáció óta" *(Zohar 3, 161a)*. A kémek bűne tehát nem volt más, mint az, hogy rosszat mondtak Izrael földjéről. Az Örökkévaló könnyen megbocsátott a zsidóknak sok kihágást, még az aranyborjú elkészítését is, de azért mert rosszat mondtak Izrael földjéről, évezredekre megbüntette őket. A Zohár azt is hoz-

záteszi, hogy a nap, áv 9-e, amikor a kémek visszatértek, és azt javasolták a népnek, hogy ne menjenek be Izrael földjére, lett a zsidó naptár legszomorúbb napja a gonosz beszéd miatt. Ebből az is következik, hogy ha a kémek nem mondták volna ezeket a szörnyű dolgokat, és az emberek nem hittek volna nekik, a zsidók azonnal belépthettek volna az Ígéret Földjére, de ehelyett az a nemzedék meghalt a sivatagban, és Izrael földjének elfoglalására még további 40 évet kellett várni.

Rabbi Yisrael Meir Kagan, a Chafetz Chaim még hozzáteszi, hogy a Talmud szerint az Első Templom áv 9-én lett lerombolva a szexuális kihágások, a gyilkosságok és a bálványimádás miatt. A Második Templom szintén áv 9-én lett lerombolva az alaptalan gyűlölködés miatt. Ebből arra következtet a Talmud, hogy az alaptalan gyűlölködés egyenlő az előbb felsorolt másik hárommal *(Jomá 9b)*. Egy másik szakaszban a Talmud azt írja, hogy a rágalmazó beszéd egyenlő a szexuális kihágásokkal, a gyilkosságokkal és a bálványimádással. Mindezek alapján a Chafetz Chaim azt a következtetést vonja le, hogy a rágalmazó beszéd nem más, mint az alaptalan gyűlölködés. Azaz a Zohár szerint a rágalmazó beszéd az oka annak, hogy áv 9-e a sírás napja már több mint 2000 éve.

A beszéd az ember egyik legfontosabb tulajdonsága, amely lehetővé teszi számunkra, hogy megragadjuk az istenit és lehozzuk a mi világunkba. Éppen ezért óriási bűn ezt rossz célra, főleg mások rágalmazására használni, mivel így azon túl, hogy másokat megbánthatunk, az Örökkévaló képét is elhomályosítjuk magunkban, és távolabb kerülünk tőle. Ráadásul amikor valakit rágalmazunk, nem teszünk mást, mint hogy megtagadjuk az abban az emberben megjelenő isteni képmást, és így egyszerre két bűnt is elkövetünk.

forrás • aish.com
fordítás • Hámori Zoltán

Ácháré mot

Az egészségtelen kapcsolat

Shraga Simmons rabbi

Kell a távolság az igazi közelséghez.

Az Ácháré mot hetiszakasz Áron két fiának, Nádávnak és Avihunak a halálával kezdődik. A Tóra szerint tűz emésztette fel őket *(3Mózes 10:2)*, ezt követően mégis a ruháikban vitték ki őket a táboron kívülre *(10:5)*. Hogyan maradhattak épek a ruháik, ha tűzben haltak meg? Rási szerint két villám csapott beléjük a Szentek Szentjéből. Hogy kiérdemeljék ezt a sorsot, valami súlyos dolgot kellett elkövetniük. Mi volt ez?

Miután hónapokat vártak a Sátor felavatására, Nádáv és Avihu annyira izgatottak voltak, hogy serpenyőikkel rögtön a Szentek Szentjébe siettek. A probléma az, hogy a Szentek Szentje olyan hely, amelybe csupán egyszer lehet bemenni évente – jom kippurkor –, és akkor is csak a kohén gádolnak. Nádáv és Avihu egy olyan közegbe léptek a Sátor spirituális központjában, amely már túl sok volt számukra.

A Tóra Istenhez közelinek hívja Nádávot és Avihut *(3Mózes 10:3)*. Pozitív szándékaik voltak: közelebb akartak kerülni, kapcsolódni akartak. Természetesen Isten szereti a közelséget, de vannak határok. Nádáv és Avihu átléptek egy határt.

Másokért tenni

Ez az eset a személyes kapcsolatainkban meglévő kerítések és a határok fontosságáról árulkodik. Van egy vonal, amely elválasztja a közel kerülés iránti vágyat és azt, ami már egészségtelen.

A Talmud a következő érdekes állítást teszi: „Még inkább mint amennyire a borjú szeretne enni, az anya szeretne szoptatni." Az egyszerű magyarázat persze az, hogy bár a borjú éhes, a tehén tele van tejjel, amitől meg kell szabadulnia.

Egyszer Simcha Wasserman rabbi nevében hallottam, hogy ezt a mondatot másképp kell értelmezni. Ha a tehén egyetlen érdeke az lenne, hogy megszabaduljon a tejtől, akkor ezt a test könnyen megoldhatná úgy, hogy egyetlen

nagy adagban bocsátja ki a tejet. Ehelyett azt látjuk, hogy a tej a borjú egyéni szükségleteihez mérten lesz adagolva. Tehát amikor a Talmud ezt állítja, akkor valójában azt mondja, hogy az anya a borjú érdekét nézi etetésnél, és azt szeretné, hogy neki legyen jobb.

Egy jó kapcsolat a közelségről, az adásról és a másik iránti érzett felelősségtudatról szól, de nem basáskodó vagy fojtogató. A kabbalisták ezt egy metaforával magyarázzák: ha az én gyertyám ég és valaki másé nem, akkor az jóság ha meggyújtom. De ha már ég, akkor a jóság az, ha hagyom, hogy az ő gyertyája egyedül égjen.

A szülő vagy az oktatás szerepe az, hogy a diákot eljuttassa az önállóságig. A Rambam azt írja, hogy a legmagasabb szintje a jótékonykodásnak az anyagi függetlenség elősegítése ajándékkal, hitellel vagy munkalehetőséggel. Egy függőségi kapcsolat egészségtelen, túl közeli a valódi kényelemhez.

> *Nádáv és Avihu átléptek egy határt.*

Nyílt ház

A Talmud *(Pirké Ávot 5:13)* különböző embertípusokat mutat be aszerint, hogy hogyan osztják meg tulajdonaikat. Az egyik típus teljesen szabadon közelíti meg a kérdést: „ami az enyém az a tied, és ami a tied, az az enyém". A Talmud szerint ez az ember ostoba, hiszen ez a felfogás káoszhoz vezet. Valójában senkinek sincs semmije.

Tegyük fel, hogy valaki otthonát „nyílt házzá" szeretné tenni, ahova bárki bármikor bejöhet. De ennek az embernek már nincsen alapja ahhoz, hogy adjon. Ha meghív engem, annak nincsen semmi értelme. Mivel bárki mehet hozzá bármikor, a ház valójában nem is az övé, és igazából nem is engem hív meg. Nincsen távolság és határ az egyének között. Nem csoda, hogy a kommunizmus megbukott.

Egy apró darab

Amikor a Tóra leírja Isten szövetségét a zsidó néppel, akkor a „karét brit" kifejezést használja *(2Mózes 34:10, 5Mózes 29:13)*. A szó szerinti értelme ennek a kifejezésnek – elvágni a szövetséget – egy oximoron. Az elvágás elkülönülést jelez, míg a szövetség egyesülést.

A Maharal szerint a valakihez való közelkerülésnek a módja nem az, hogy mindent feladunk, hanem, hogy „vágunk" magunkból egy különleges szeletet, és azt megosztjuk a másikkal. Ezért mindig közel akarsz majd maradni ahhoz az emberhez, mert szoros kapocs fűz hozzá, de ugyanakkor nem adod fel a saját egyéniségedet.

Az egésznek az a lényege, hogy tudni kell, hol legyenek a határok. Ha a határainkat okosan húzzuk meg, elérhetjük a megfelelő közelséget mindenkivel. Lehet, hogy egy kollégával tudunk beszélni a pénzügyekről, egy rabbival a vallásról, egy szomszéddal a politikáról. De a korlátok nélküli közelség mindenkivel biztos út a személyes kudarchoz.

Ez érvényes a fizikai intimitásra is. Itt is határokat kell húznunk, hogy egy heves pillanatban ne lépjünk át valami egészségtelen kapcsolatba. Ez az egyik oka annak, hogy a Tóra elítéli a promiszkuitást vagy akár a nemek közti „barátságos ölelést" is. Ha mindenkivel lehet, mi marad a házastársamnak?

A zsidó vizsga

Mielőtt Isten átadta a Tórát a Sínai-hegyen, azt parancsolta Mózesnek, hogy húzzon határt a hegy körül, nehogy az emberek túl közel jöjjenek. Ez az utasítást annyira fontos, hogy a következő helyeken is meg van említve: *2Mózes 19:12, 19:21* és a *19:24*-ben is meg van ismételve.

A „túl közel kerülés" zsidó vizsga volt a történelem során. Erősen vágyunk arra, hogy megjavítsuk a világot, hogy békét hozzunk, hogy elősegítsük a messiási kort. Ezzel az intenzitással sokszor a legjobb szándékkal rohanunk a rossz irányba.

A siker azon múlik, hogy tudjuk, merre tartunk, és meddig lehet elmenni. Az ösztöneinket a megfelelő mértékben, helyen és időben kell kihasználni. Talán ezért van az, hogy Jeruzsálem – a legszentebb zsidó hely – „fallal körbevett" város.

Nádáv és Avihu végzetes hibája az volt, hogy ezt figyelmen kívül hagyták.

forrás • aish.com
fordítás • Horváth Árje

Kedosim

Mindenki lehet szent

Binjomin Zeév

Belenyugvás a hamis tudásba vagy erőfeszítés a célért.

„És szólt az Örökkévaló Mózeshez: beszélj Izrael fiainak egész gyülekezetéhez, és mondd meg nekik: szentek legyetek, mert szent vagyok én, Örökkévaló Istenetek." *(3Mózes 19:1–2.)*

„És összegyűltek Mózes és Áron ellen, és azt mondták nekik: elég belőletek, mert az egész közösség, mindannyian szentek, és köztük van az Örökkévaló. És miért emelitek magatokat az Örökkévaló gyülekezete fölé?" *(4Mózes 16:3.)*

A fenti két idézet közös pontja az, hogy bárki lehet szent. Míg azonban az első egy isteni parancs az állandó törekvésre, addig a második a Mózes ellen fellázadó Korách megtévesztő kommunikációs kampánya. Szembeötlő a különbség, hogy az első egy célt fogalmaz meg, míg a második azt mondja a népnek, amit hallani akar: hogy már most mindenki magas szinten van, nem kell új erőfeszítést tenniük ezért. Az elsőben is az áll, hogy az „egész gyülekezethez" szól ez a tanítás, és mivel mindenkinek egyformán Isten a Teremtője, ezért senki nem mondhatja azt, hogy ő középszerűnek született, és elég neki, ha marad olyan, amilyen.

Van ebben a gondolatban valami forradalmi. Mindenkinek szentnek kell lennie. Tehát nem jó az, ha csak néhányan szentek, a szellemi elit legkiemelkedőbb tagjai, mások pedig beérik azzal, hogy ők a nép egyszerű, jóravaló tagjai. Így áll az Álsich nevű kommentátor magyarázatában. Pedig a gyakorlatban ezt látjuk megvalósulni a társadalom minden egyes részletében: egy szűk réteg van felül, és egy széles, kevésbé kiemelkedő néptömeg lejjebb. Látszólag nem jelent kivételt ez alól a vallásos zsidó társadalom sem.

Mégis a zsidóságon belül van egy állandó törekvés a kiemelkedőségre. Szeretnénk, ha a gyerekeink lehető legmagasabb minőségű oktatást kaphatnák, ha a lehető legkiválóbb módon tanulnának és viselkednének. Nagy nehézség ezzel kapcsolatban, hogy a magas elvárások nem feltétlenül felelnek meg minden embertípusnak. Ha az Isten valakit úgy teremtett, hogy nem vág olyan gyorsan az esze, mint másoknak, akkor könnyen lemaradhat, leszakadhat. Olyan csalódás érheti, amely az egész rendszer otthagyására készteti.

Amikor a haszidizmus mint mozgalom ezelőtt kb. 300 évvel megszületett, ez volt az egyik fő kihívás, amelyre választ keresett. Fő üzenete, hogy mindenki lehet szent, mindenki szolgálhatja Istent a maga módján. Sohasem szabad az embernek elkeseredést éreznie, hiszen Teremtője nagyon jól ismeri az ő erős és gyenge oldalait, és éppen olyan képességekkel ruházta fel, amelyekre szüksége van ahhoz, hogy helytálljon minden próbatételben, amit ezen a világon kap.

Ugyanebben az időszakban írta meg Rámchál (Rabbi Mose Cháim Luzzato) híres könyvét, a Meszilát Jesárimot, melynek témája szintén a chászidut (szó szerint jámborság), ő azonban kicsit más módon fogalmazza meg ennek a fogalomnak a mibenlétét. Könyvét ezekkel a gondolatokkal zárja: „a chásziduthoz vezető út, amely az egész nap Tórát tanuló emberhez illik, nem olyan, mint az a chásziduthoz vezető út, amely a napi béréért dolgozó emberhez illik, és sem ez, sem az nem olyan, mint az a chásziduthoz vezető út, amely a saját üzletével foglalkozó emberhez illik. Ugyanígy, bármi mással is foglalkozzon az ember a világban, minden emberhez a hozzá illő módon valók a chászidut útjai. [...] Lehet az ember tökéletes chászid (jámbor) akkor is, ha egy pillanatra sem hagyja abba a Tóra tanulását, ugyanúgy, mint az, aki a szükség miatt alacsonyabb szintű munkát végez."

Ez a megközelítés megmagyarázza, hogyan lehet a zsidó népben mindenki szent. Még akkor is, ha a népen belül csak egy szűk rétegé a szellemi vezetés (akik egész nap a Tórát tanulják) és egy másik szűk rétegé a világi hatalom (akik a saját üzletükkel foglalkoznak). Nálunk azok is lehetnek szentek, akiknek a megélhetésük miatt egyáltalán nem előkelő munkát kell végezniük. A Tórában nekik is van részük. Ismerik, betartják, megélhetik a törvényeinket, tanulmányozhatják a legmélyebb gondolatokat szabadidejükben. Ez alapján a szentség mindenki számára elérhető, és nem a külsőségekben kell keresni, mert a felszínen látható dolgokból még nem tudjuk eldönteni, hogy szent-e valaki vagy sem.

Emor

Lág báomer: közösség vagy egyén?

Rabbi Smuel Bornstein

Rabbi Akivának 24 000 tanítványa volt, és mindegyikük az évnek ugyanabban a szakaszában halt meg (peszách és sávuot között, az omerszámlálás napjaiban), mert nem tisztelték egymást. *(Jevámot 62b)*.

Bár ebből a bölcseinktől származó idézet alapján azt nem tudjuk meg pontosan, hogy meddig tartott a tragédia, későbbi kommentárok elárulják a részleteket:

Vannak, akik lág báomertől kezdve vágják a hajukat, mert ettől kezdve már nem haltak meg Rabbi Akiva tanítványai. (*Tur, Orach Chaim 493*; lásd még ott a Bét Joszefben)

Gyászidőszakban nem vágunk hajat, ebből a forrásból azt látjuk, hogy a tragédia lág báomerig tartott.

A probléma világos. Hogyan hibázhattak a kor legnagyobb tóratudósai egy ilyen egyszerű dologban? Mi romlott el, hogy ilyen szörnyű büntetést kaptak? Bizonyára annak is van jelentősége, hogy az évnek ebben a szakaszában haltak még, és nem máskor. Az omerszámlálás időszaka valamiért megfelelt ennek a hibának és büntetésnek.

Amikor egy ember tiszteletet és megbecsülést mutat egy másik ember iránt, ez az érzés abból fakad, hogy elismeri, a másik valamiben jobb nála. Az emberi természetnek annyi oldala van, hogy minden ember legalább egy dologban ki tud tűnni. A tisztelet érzése tehát kölcsönös lesz, így minden közösségben, Rabbi Akiva tanítványainál is, minden ember tisztelni fog mindenki mást.

Ez azonban csak bizonyos korlátok közt működik. Abban az esetben, ha a csoportot alkotók egymást különálló embereknek tekintik, akkor egymás kölcsönös elismerése jól működik. Azonban ha ennek a közösségnek a tagjai túl közel kerülnek egymáshoz, magukat egy egész részének tekintik, és nem különálló egyéneknek, ahogy a végtagok is ugyanannak a testnek a részei. Ahogy a bal kéz nem magasztalja a jobb kezet, csak mert erősebb nála, ugyanígy ennek a közösségnek a tagjai sem tisztelték egymást, az egyének különleges tulajdonságait természetesnek vették. Feltételezhetjük, hogy Rabbi Akiva tanítványi is emiatt nem tisztelték egymást.

A zsidó élet egyik legfőbb célja az egység. Akkor mi a probléma azzal, hogy ilyen szoros kapcsolatba kerültek egymással? A válasz, hogy ha csak a közösségre koncentrálunk, akkor szem elől tévesztjük, hogy a közösség egyénekből áll. Minden cádiknak (igaz embernek) meg van a saját szerepe a világ spirituális fejlődésében, és ez nagyon értékes: más nem valósíthatja meg. Ha ezt figyelmen kívül hagyjuk, annak végzetes következményi lehetnek a zsidó túlélésre. Miközben a közösség egységének a fejlődésére koncentrálunk, az nem szabad, hogy az egyén rovására történjen. Rabbi Akiva magas spirituális szinten álló tanítványainál ez súlyos hiba volt, ezért kellett meghalniuk.

Egy másik megközelítés szerint: az omerszámlálás időszaka niszán, ijár és sziván hónapokra esik. Niszán csillagképe a bárány. A nyáj egyként béget, összetart. Ez arra utal, hogy a niszán hónap a *klál*ra, a közösségre, mint egészre fókuszál. Ebben a hónapban lett az egész közösség kiváltva Egyiptomból, tekintet nélkül az egyén érdemeire. Ijár hónap jele a bika, egy magányos állat, azaz az egyén értékeire helyeződik a hangsúly. Szivánt az ikrek jelképezik. Ez utal a Örökkévaló szolgálatának legideálisabb formájára, az előző két hónap nézőpontjának egyesítésével.

Fontos megjegyezni, hogy a tóraadás szivánban történt. Bölcseink mondják, hogy mikor Izrael elérte a Sínai-hegyet: „Izrael letáborozott ott" *(2Mózes 19:2)*. Amikor a Sínai-hegyhez értek, egy homogén csoportot alkottak. Abban a pillanatban az Örökkévaló azt mondta, hogy „eljött az idő, hogy gyermekeimnek adjam a Tórát." *(Echa Rabba, Pszicha 20.)*

Ebből láthatjuk, hogy a tóraadás egyetlen előfeltétele az egység volt. De a fenti idézetet kiegészíti a következő: Rabbi Simon bar Jochaj mondta: „Ha csak egy ember is hiányzott volna Izrael népéből, az Örökkévaló nem nyilvánult volna meg nekik." *(Dvarim Rabba 7:8.)* Bár az Örökkévaló megkívánta az egységet a világtörténelem legnagyszabásúbb kinyilatkoztatásához, ez nem ment az egyéni lét és kifejeződés kárára. Ez alapján világos, hogy a szerencsétlenség miért az omer időszakában érte Rabbi Akiva tanítványait. Szem elől tévesztették a zsidó élet célját – egyszerre összpontosítani a közösségre és az egyénre. Az omer idején, amikor ez az eszmény a legjobban érzékelhető, az ő hiányosságaik is nyilvánvalóbbá váltak. Nem értették meg, hogy milyen módon kell szolgálni az Örökkévalót ebben az időszakban, ezért ekkor történt a büntetés. Az Örökkévaló különösen szigorúan bánik a hozzá legközelebb állókkal.

Nem jelentéktelen, hogy a csapás lág báomerkor fejeződött be. Ahogy az éjszakát is három részre osztjuk, az utolsó szakasza a hajnal, ugyanígy az omer időszakának befejező harmada, lág báomertől kezdődően, sávuottal áll kapcsolatban. Olyan, mintha a közösség és az egyén megfelelő megítélése kisugározna szivánból az omer utolsó szakaszára. Reméljük, hogy meg tudjuk érteni mi a jelentősége a Rabbi Akiva tanítványai által elkövetett hibának, és az omerszámlálásunk a közösség egységének és az egyén növekedésének boldog színtézisévé válik.

Forrás: aish.com
fordítás: G. Sz.

Behár

Szabadság gazdaságosan

Chief Rabbi Jonathan Sacks

A szabadság visszaállítását törvények szolgálták.

A legmeglepőbb irodalmi siker 2014-ben Thomas Piketty francia közgazdász *A tőke a 21. században* című könyve volt, egy 600 oldalas, komoly statisztikai kutatással alátámasztott közgazdaság-tudományi értekezés.[1] Nem a megszokott könyvsiker.

A sikere leginkább annak köszönhető, hogy dokumentálta azt a jelenséget, amely világszerte átformálta a társadalmakat: a gazdasági egyenlőtlenségek rohamos növekedését. Az Egyesült Államokban 1979 és 2013 között a legfelső 1 százalék vagyona 240 százalékkal nőtt meg, míg a legalsó egyötödé mindössze 10 százalékkal.[2] A világ 85 leggazdagabb emberének az összesített vagyona megegyezik a legszegényebb 3,5 milliárd, vagyis a világ lakossága felének a vagyonával.[3]

Piketty rávilágít, hogy ez miért történt. Azt állítja, hogy a piacgazdaság egyszerre tesz minket egyenlőbbé és kevésbé egyenlővé. Egyenlőbbé, mivel az oktatás, a tudás és a képzettség könnyebben elérhetők, mint régen, de kevésbé egyenlővé is, mert különösen a fejlettebb gazdaságokban idővel a tőke megtérülési aránya túlszárnyalja a bevételek és kiadások növekedésének arányát. Azok, akiknek tőke van a birtokukban gyorsabban gazdagodnak meg, mint azok, akiknek a munkából származó jövedelmükre kell támaszkodniuk. A növekvő egyenlőtlenség Piketty szerint „fenyegető lehet a demokratikus társadalmakra és a társadalmi igazságosság értékeire nézve."

Ez a legutolsó fejezete egy ősrégi történetnek. Isaiah Berlin azt állította, hogy vannak olyan értékek, amelyek kizárják egymást, ilyen ebben az esetben a szabadság és az egyenlőség.[4] Külön-külön létezhetnek, de egyszerre nem, hiszen nagyobb szabadság a gazdaságban nagyobb egyenlőtlenséghez vezet, és nagyobb egyenlőség pedig kisebb szabadsághoz. Ez volt a fő konfliktus a hidegháború időszakában a kommunizmus és a kapitalizmus között. A kommunizmus elvesztette a háborút. Az 1980-as években

> *a zsidó vallásban nincsenek társadalmi osztályok*

Ronald Reagan elnök Amerikában és Margaret Thatcher Nagy-Britanniában liberalizálták a piacot, és az évtized végén a Szovjetunió összeomlott. Csakhogy a korlátlan gazdasági szabadság elégedetlenségeket szül, és Piketty könyve egy a figyelmeztető jelek közül.

A benne található társadalomra vonatkozó törvények miatt a Behár hetiszakasz mintha a mi korunk számára lett volna írva, mert a Tóra komolyan foglalkozik nemcsak gazdasági, de még alapvetőbb morális és emberi kérdésekkel. Milyen típusú társadalmat szeretnénk? Milyen társadalmi berendezkedés segít megőrizni leginkább az emberi méltóságunkat és a kapcsolatainkat egymással és Istennel?

A zsidó vallást az teszi különlegessé, hogy elkötelezett a szabadság *és* egyenlőség mellett is, de a kettő közötti feszültséget is felismeri. Mózes 2. könyvének kezdőfejezetei azért olyan fontosak, mert bemutatják Egyiptomot, amely példa egy olyan társadalomra, amelyik megfoszt embereket a szabadságuktól, rabszolgává teszi a népesség egy részét, és tömegeket rendel alá néhány ember akaratának. Egy párszor a Tóra úgy magyarázza a törvényeket,

1 Thomas Picketty: Capital in the Twenty-First Century, Belknap Press of Harvard University Press, 2014.

2 http://www.theatlantic.com/business/archive/2012/12/a-giant-statistical-round-up-of-the-income-inequality-crisis-in-16-charts/266074.

3 http://www.theguardian.com/business/2014/jan/20/oxfam-85-richest-people-half-of-the-world.

4 Isaiah Berlin: „Two concepts of liberty", in: Four Essays on Liberty, Oxford University Press, 1969.

amelyeket elrendel, hogy azok majd segítenek megőrizni a szabadságot, és emlékeztet arra, hogy milyen volt Egyiptomban élni, a szabadságtól megfosztva.

A Tóra elkötelezett aziránt, hogy az emberek, akik mind Isten képére lettek teremtve, egyenlők legyenek. A bibliai korban nem volt teljes egyenlőség, hiszen létezett hierarchia: nem mindenki lehetett király vagy pap. De a zsidó vallásban nincsenek társadalmi osztályok. Nincsenek arany, ezüst és bronz emberek, mint Platónnál, vagy nem léteznek uralkodónak és alattvalónak született emberek sem, mint ahogy Arisztotelész gondolta. A Tóra által elképzelt társadalomban mi mind Isten gyermekei vagyunk, mind értékesek a szemében, és mind tudjuk a közösség javát szolgálni valamilyen módon.

A Behár hetiszakasz egyik fontos meglátása az, amit Piketty is hangsúlyoz, hogy a gazdasági egyenlőtlenségek hajlamosak a növekedésre, és ez a szabadság csorbulását eredményezheti. Az embert egy adósság rabszolgasorba taszíthatja. Ez a bibliai időkben azt is jelenthette, hogy az ember szó szerint rabszolgaságba került, mert ez volt az egyetlen módja annak, hogy legyen mit ennie, és legyen tető a feje fölött. Családok lehettek arra kényszerülve, hogy eladják az őseiktől még Mózes idejéből megörökölt földjüket. Ez egy olyan társadalmat eredményezhetett volna, ahol páran gazdag földbirtokossá válnak, míg sokan elszegényednek.

A Tóra megoldása erre – amit a Behár hetiszakaszban tárgyal – az emberek alapvető szabadságjogainak a visszaállítása időről időre. Minden hetedik évben az adósságokat el kellett engedni, az izraelita rabszolgákat szabadon engedni. A hetedik hétéves ciklust követően, az 50. ún. *jovél* évben, az őseik földje (kevés kivétellel) visszakerült az eredeti tulajdonosokhoz. Ez a törvény annyira fontos maradt, hogy a „Jubilee 2000" neve is, ami egy 2000-ben indult nemzetközi mozgalom a harmadik világbeli országok adósságainak elengedéséért 2000-ben, utalás erre az elvre a hetiszakaszból.

Három dolgot érdemes kiemelni a Tóra gazdasági és szociális programjából. Az első, hogy a szabadság jobban foglalkoztatja, mint a gazdasági egyenlőség. A föld elvesztése vagy az adósságok felhalmozása akadályozzák az embert a szabadságában. A zsidóság közgazdaságtani értelmezésében fontos szerepet játszik a függetlenség, „minden ember a saját szőlő és fügefája alatt", ahogy a Michá próféta írja *(Michá 4:4)*. Az étkezés utáni áldásban azért imádkozunk, hogy „ne hagyd, hogy más emberek adományból és kölcsöneiből éljünk, […] hogy ne kelljen megszégyenülnünk, és ne legyünk megalázva". Van abban valami nagyon lealacsonyító, ha elveszítjük a függetlenségünket és mások jóakaratából kell élnünk. Ezért a Behár hetiszakasz törvényeinek célja nem az egyenlőség, hanem az, hogy visszanyerjük a képességünket, amellyel megkereshetjük a saját megélhetésüket, mint szabad, független emberek.

Másodszor a Tóra az egész rendszert kiveszi az emberi törvényhozás kezei közül. Ez két fontos gondolaton alapszik a tőkével és a munkával kapcsolatban. Először is a föld Istenhez tartozik. „Mivel a föld az Enyém, a földet nem lehet örökre eladni. Ti itt lakó idegenek vagytok az én szememben" *(3Mózes 25:23)*. Másodszor ugyanez igaz az emberekre is: „Mert a zsidók az én szolgáim, akiket én hoztam ki Egyiptomból, őket nem lehet eladni rabszolgának" *(3Mózes 25:42)*.

Ez azt jelenti, hogy a személyes és gazdasági szabadságot nem befolyásolhatja a politikai alkudozás, mert azok elidegeníthetetlen, Istentől származó jogok. Erre utalt John F. Kennedy 1961-ben az elnöki beiktatásakor, mikor a „forradalmi eszmék"-ről beszélt, amelyekért „az elődeink harcoltak, mint a hit, hogy az ember jogai nem az állam nagylelkűségéből, hanem Istentől származnak".

Harmadszor azt mondja, hogy a gazdaságnak erkölcsi alapon kell nyugodnia. A Tórát nemcsak a különféle mutatók érdeklik, mint például a gazdasági növekedés, hanem az emberi kapcsolatok minősége, például az emberek függetlensége, és a módszerek, amelyekkel az emberek talpra tudnak állni egy szerencsétlenség után.

Semmilyen más területen nem volt olyan fontos szerepük a zsidóknak, mint a közgazdaságtanban. A közgazdaságtani Nobel-díjak 41 százalékát zsidók kapták, és nekik köszönhető sok fontos elmélet ezen a területen. Nem mindig, de sokszor nyilvánvalóan szerepet játszott a moralitás ezeknek az embereknek a munkáiban. Van abban valami lenyűgöző, talán még spirituális is, hogy zsidók megpróbáltak itt a földön, és nem a túlvilágon vagy a mennyben, olyan rendszereket alkotni, amelyek maximalizálni próbálják az emberi szabadságot és kreativitást. Ennek az alapjait a hetiszakaszban találjuk, amelynek az ősi szavai a mai napig inspirálók.

forrás • aish.com
fordítás • Bálint Lea

ORSZÁGOK/ VÁROSOK

Zsidóság antiszemitizmus nélkül

az indiai zsidó közösség(ek) története

Miklós Dóri

Kis India a mai Izraelben

Amikor Indiáról hallunk, nem feltétlenül a helyi zsidó közösség jut egyből az eszünkbe. Azonban az ázsiai országba már jóval időszámításunk előtt érkeztek izraeliták. A világ második legnépesebb (1,2 milliárd fő) államában elenyésző kisebbség a zsidóság, mindig is az volt, ám ők is nagyon vegyes környezetből származnak. A modern felfogás szerint négy csoportra lehet bontani a Gangesz vidékének zsidóságát.

India nem csak nagysága, lakosainak száma, éghajlata és kultúrája miatt különleges vidék, hanem azért is, mert sokáig brit fennhatóság alá tartozott. A helyi zsidóság szempontjából még inkább meghatározó volt az a tény, hogy az antiszemitizmus egyáltalán nem jellemezte a többségi, hindu lakosságot. Az ősi zsidó lakosok számát nagyon nehéz megbecsülni, ugyanis nem beszélhetünk egységes zsidó közösségről: különböző helyekről különböző korokban érkeztek ide az izraeliták. Egyes közösségek azt állítják magukról, hogy őseik Júda királysága alatt érkeztek, mások az elveszett 10 törzs valamelyikének leszármazottaiként tekintenek magukra.

A legrégebbi zsidó csoportot a *cochinok* alkotják, akik feltehetően Júdeából érkeztek, és kereskedelemmel foglalkoztak. Ők Kerala városában telepedtek le. Az első hivatalos emlék indiai jelenlétükről i. e. 562-ből származik. A második Szentély lerombolása után (70) sokan menekültek Izraelből a vidékre. A cochinok mindig is jó kapcsolatot ápoltak az indiai vezetőkkel. Az évek elteltével a zsidók egyre több joghoz jutottak, zsinagógákat építhettek, szabadon gyakorolhatták vallásukat.

A *Bene* (vagy Bné=fiai) *Israel* csoport eredettörténete szerint 7 zsidó nőtől és 7 zsidó férfitól származnak, akik túléltek egy hajótörést Mumbaitól körülbelül 30 kilomé-

A Paradeshi zsinagóga belső tere, Kochi, Kerala

Zsidó város, Kochi, Kerala

Zsidó város, Kochi, Kerala

Bene Israel család Mumbaiban, XIX. sz. vége - XX. sz. eleje

terre délre, 17 vagy 19 századdal ezelőtt. Őket a cochin zsidók vezették be a vallás rejtelmeibe, így zsidóságuk eléggé vitás, az Izraeli Rabbinátus nem is fogadja el őket zsidónak. 2009 óta vegyes házasságokban élnek Izrael területén, már elismert zsidóként és izraeliként. A Bene Israel tagjai 2 kasztra osztották magukat, akik egymással nem házasodhattak; feketére (kara) és fehérre (gora). Ez utóbbiak úgy vélték, hogy ők a hajótöröttek leszármazottai, míg az előbbiek egy helyi férfi és egy nő kapcsolatából eredeztették magukat. A bene közösség tagjai nem dolgoztak szombaton. Mumbaiban és Penben, valamint számos kisebb településen is voltak zsinagógáik. Ázsia legnagyobb zsinagógája (Ohel David) Izraelen kívül, Penben található. Mumbaiban még az 1950-es, 1960-as években is virágzó bene közösség élt, egészen addig, míg el nem hagyták otthonukat és ki nem vándoroltak Izraelbe.

Az első *bagdadi zsidó*, aki Indiába érkezett, Joseph Semah volt, Suratban kötött ki a hajója 1730-ban. Ő és társai zsinagógát és temetőt alapítottak a kikötővárosban, hamarosan azonban a helyi zsidóság jelentős hányada Mumbaiba költözött, ahol új zsinagógát és temetőt alakított ki. Főleg kereskedelemmel foglalkoztak, hamar a város legprominensebb közösségévé nőtték ki magukat. Filantrópia jellemezte őket, nagyon sok pénzt adományoztak nem kis vagyonukból a városnak közügyek fejlesztésére.

1833-ban egy nagy kereskedődinasztia sarja érkezett Mumbaiba. David Sasson azért jött el Bagdadból, mert családja politikai befolyása csökkenni kezdett. A Sassonok végül több központból álló gazdasági birodalmat építettek ki (többek között Hongkongban, Sanghajban, Kalkuttában, Mumbaiban). A sikeres gazdasági tevékenység mellett a Sassonok karitativitásban is maradandót alkottak, ezért a Kelet Rothschildjaiként szokás őket emlegetni.

1861-ben David Sasson elkezdte építtetni a Magen David zsinagógát a Mumbai melletti Bycullában. A zsinagógában mikve, Talmud Tora és hostel is működött utazók számára. Hamar elterjedt a híre az Ottomán Birodalomban, hogy rengeteg munkalehetőség van

Bene israeli tanárok a Skót missziós iskola és Zsidó angol iskola szabad templomában, Mumbai, 1856

Sasson cégénél Mumbaiban. A mágnás Sasson gondoskodott az ideérkező zsidó munkásai étkezéséről, egészségügyi ellátásáról és gyermekeik iskoláztatásáról. David Sasson nem csak a zsidókkal volt nagyvonalú, nem kis mértékben hozzájárult Mumbai városának fejlesztéseihez is. A nevéhez számos oktatási és egészségügyi intézmény létrehozása fűződik, melyek mindenki számára elérhetők voltak. 1864-es halálakor a *Times of India* a követezőket írta: „Mumbai elvesztette legenergikusabb, a közügyekért nagymértékben tevő polgárát." Sasson leszármazottai apjuk halála után a textiliparban jelentős fejlesztéseket hajtottak végre, ami által a város a XIX.

> *a tehetős bagdadi zsidók Angliába, Kanadába, az Egyesült Államokba és Ausztráliába vándoroltak*

század második felében jelentős ipari központtá nőtte ki magát. A fiatalabb Sassonok folytatták apjuk embersegítő tevékenységét is, mind a zsidó közösséget, mint az egész országot igyekeztek támogatni.

1911-ig Kalkutta volt a Brit India fővárosa, amely a bagdadi zsidó közösség második legfontosabb központja volt. A XIX. század végére a helyi zsidó közösség lélek-

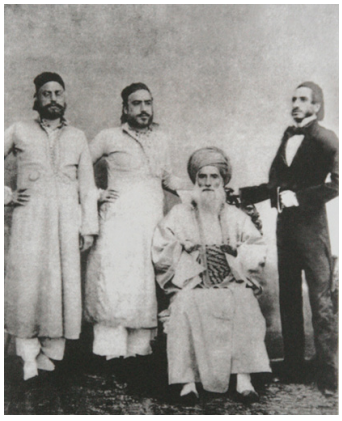

David Sasson és fiai

száma elérte az 1800-at, közülük jó néhányan már a tőzsdén kereskedtek és sokukból jelentős városi földbirtokos vált. Kezdetben a bagdadi zsidók többsége a város északi és nyugati felében élt, ahol a kereskedelem központjai voltak, ezeken a területeken 3 zsinagóga épült. 1831-ben adták át a Neve Salomot, azonban ez kicsi volt a helyi közösség számára, ezért 1856-ban a Bét El zsinagógába költözött a hitélet. Végül a legnagyobbat, a korábban már említett Magen Davidot 1884-ben adták át. A vallási, közösségi és szociális ügyek sokáig a zsinagóga vezetésének kezében összpontosultak, azonban belső rivalizálás miatt 1945-ben megalakult a Zsidó Egyesület, mely külön koordinálta az egyes tevékenységi köröket.

A bene és a cochin zsidókhoz hasonlóan a bagdadiaknak sem volt rabbijuk. A bagdadi közösség szoros kapcsolatot ápolt Bagdad zsidó vezetőivel, vallási és jogi kérdéseikkel őket keresték fel. Az első világháború után az angol szefárd főrabbihoz fordultak. A bagdadi zsidók Kalkuttában és Mumbaiban is az iraki zsidó szokásokat követték. India függetlenné válásának a bagdadi zsidók nem igazán örültek. 1947 után új törvényeket vezetett be a kormány, melyek többek között korlátozták az importot, ami kihatott a bagdadi zsidó kereskedők életére. Az 50-es évek végi, 60-as évek eleji közelkeleti politikai változások lezárták a bagdadi zsidók elől az iraki és egyiptomi kereskedelem lehetőségét. Ezen tényezők is hozzájárultak ahhoz, hogy a tehetős bagdadi zsidók Angliába, Kanadába, az Egyesült Államokba és Ausztráliába vándoroltak. A kevésbé vagyonos bagdadiak is elhagyták Indiát, és Nyugaton leltek új hazára, kis részük ment Izraelbe. A közösség szétesésének következtében a még Indiában élő zsidó fiataloknak nem igazán volt esélyük zsidó társat találni maguknak, ezért ők is elhagyták szülőföldjüket. A hajdani 5000 fős közösségből a 90-es évek közepére alig 200 fő maradt meg. A bene és a cochin zsidókkal ellentétben a bagdadiak nem törődtek azzal, hogy fenntartsák saját közösségi identitásukat Izraelben. Ehelyett sokkal inkább a ténylegesen Irakból származókkal alkottak mikroközösségeket. Szétszóródtak Izrael teljes területén, nagy- és kisvárosokban egyaránt letelepedtek, de sokan kibucokban leltek új otthonra. A bagdadi zsidó kultúra sokkal inkább megtalálható Golders Greenben, Kanada egyes részein, az Egyesült Államok néhány pontján, mint Izraelben.

A surati zsinagógát sajnálatos módon lerombolták, azonban a temető, nagyon rossz állapotban ugyan, de a mai napig megvan.

A *Bnei Menase* egy több mint 9000 főből álló csoport, akik az északkelet indiai Mizoram és Manipur állomokból származnak. A bibliai judaizmust gyakorolták, és azt vallották magukról, hogy ők az elveszett tíz törzs egyikének leszármazottai. A XX. század elején sokuk áttért a keresztény vallásra, főként fejvadászok és animisták voltak. Az 1970-es években többségűk visszatért a zsidó hithez.

Zsidók Chennaiban

A zsidók Madras (ma Chennai) városában is egyből letelepedtek annak 1640-es megalapítása után. Többségük angol korallkereskedő volt, akik portugál felmenőkkel rendelkeztek. 1688-ban 3 zsidó képviselője volt a Madras Testületnek. A legtöbb izraelita a Korall-kereskedők utcájában lakott. A zsidó közösség temetővel is rendelkezett a szomszédos Peddanaickenpetben, az utolsó sírt itt 1997-ben állították. A város zsidó lakossága már a 18. század fordulóján csökkenni kezdett, valószínűleg ma már nincs izraelita lakója a településnek.

Kis India Izraelben

Az indiai zsidók többsége 1948-ban, Izrael állam megalakulásának évében, alijázott. Több mint 70 000 indiai származású zsidó él napjainkban Izraelben (kb. az ország lakosságának 1 százaléka). Dimonát és Ashdodot a helyi lakosság gyakran kis Indiának nevezi, mivel sok helyi indiai származású polgár a mai napig hindi vagy marathi nyelven kommunikál egymással. Dimonában, ahol a lakosság közel egynegyede indiai származású, a központi könyvtárában még egy külön indiai nyelv szekció is található.

Megközelítőleg 5000 ezer zsidó lakik napjainkban Indiában, közülük 3500-an Mumbaiban (itt az 1940-es években még 30 000 izraelita lakott, a bene vagy bnei israeliek és a bagdadi zsidók).

Bnei Menase zsidók Purimkor Izraelben

Omerszámlálás: A macesztől a chámecig!

Jehuda Silber

Peszách környékén gyakran hallunk „chámecellenes” beszédeket. Ezek egy olyan hasonlaton alapulnak, amelyet már Cházáltól (mozaikszó: *Cháchámému zichronám livráchá* – Bölcseink, emlékük legyen áldásra – a Talmud idejének rabbijai) tudunk: a chámec, a kovász a *jécer hárá* (rossz ösztön) szimbóluma. A kovász megemeli a tésztát, ezzel az arroganciához hasonlítjuk, az arrogancia pedig (leegyszerűsítve) az összes bűn mögött megtalálható. Továbbá azt is ki szoktuk emelni, hogy a különbség a macesz és a chámec között lehelletvékony: abban a pillanatban, hogy a tészta 18 perces lesz, azonnal chámeccé válik, vagyis peszáchra alkalmatlan. Erre már a két héber szó írásmódja is utal: A két szó (**חמץ** chomec és **מצה** maca) három betűje közül kettő (mem és cádi) megegyezik, a harmadik pedig az egyik esetben **ה** (hé), a másikban **ח** (chet). A hé és a chet betűk pedig nagyon hasonlítanak egymásra. Az egész különbség csak egy apró vonal, amely összeköti a hé „lábát” a tetejével (***ח–ה***). Ez utal arra, hogy a különbség jó és rossz között akár egészen apró is lehet.

Ezek a drásák (magyarázatok) peszáchkor időszerűek, amikor a chámec „be van tiltva”, és a macesz értelmét próbáljuk megérteni. Ugyanakkor, amint a peszáchnak vége, visszatérünk a chámec evéséhez – ami nem csak megengedett, de kifejezetten micva. Ha a chámec egyszerűen csak megengedett lenne, azt gondolhatnánk, hogy ez egy „szabad, de problémás” kategóriába esik, ami rossz a személyiségünknek, ezért talán egész évben csak a „magasabb spirituális szinten álló” maceszt ennénk. Ez tévedés lenne, ugyanis sok esetben kifejezetten micva a chámec evése. A *stéi hálechem,* a sávuot idején a jeruzsálemi Templomban hozott kenyéráldozat chámecből készült. Tehát ilyenkor peszácchal ellentétben egy „chámecpárti” drását kell keresnünk, hiszen, ha a chámecevés ekkor micva, akkor muszáj, hogy legyen valami pozitív spirituális jelentése. Hagaon Rav Slomó Fischer Jeruzsálemből egyszer a következőt mondta (lerövidítve idézzük):

Ajándékot kapni és megköszönni

Amikor valakitől ajándékot kapunk, a helyes reakció az, hogy megköszönjük. Azonnal adni egy viszontajándékot, nem tűnik túl udvarias válasznak. Ezzel az illető ajándékát valamiféle csereáruvá degradálnánk. Az ajándék kapásának idejében a helyes viselkedés az, ha elismerjük, hogy mi vagyunk a fogadó fél, és egyszerűen csak értékeljük, amit a másik tett velünk. Ez komoly munkát igényel azoktól, akik szeretik magukat adóként, támogatóként látni.

Később viszont helyes dolog viszonozni. Amikor megkaptuk az ajándékot, elraktározzuk magunkban az eseményt, majd kivárjuk a megfelelő alkalmat arra, hogy viszonozzuk egy hasonló ajándékkal. Például amikor a szomszédunk megjavítja a fűnyírónkat, akkor csak szépen megköszönjük, de két héttel később felajánljuk, hogy vigyázunk a gyerekre, amikor neki valami fontos dolga akad.

Macesz és chámec

A macesz az önmagunk háttérbe vonását szimbolizálja Isten előtt. Lapos, mutatja, hogy Önélküle senkik sem vagyunk. A chámec ezzel szemben a független hozzájárulásunk jelképe. Annak, amikor Isten azt akarja, hogy a szabad akaratunkon keresztül tegyünk hozzá valamit a világához, ezáltal az Ő jelenlétét növeljük. Ugyanakkor a chámec kicsúszhat az ellenőrzésünk alól, és arroganciává válhat, ha az illető elfelejti, hogy a függetlensége valójában honnan származik, és mihez kell kezdenie vele. A függetlenség tehát nagyon fontos eleme a vallásos életünknek, de tudnunk kell felelősen bánni vele.

Peszách és sávuot

Peszáchkor Isten felfedi magát a kegyelmével, és kiment bennünket Egyiptomból. A reakciónk: macesz. Eltöröljük az egónkat Előtte, és csak megköszönjük, amit értünk tett. Teljesen fogadó állapotban vagyunk. Az egyetlen megfelelő viselkedés az, ha egyszerüen megköszönjük és felismerjük, hogy mennyire gyengék vagyunk nélküle. Ugyanakkor várjuk már a megfelelő pillanatot, amikor (ha szabad így mondani) viszonzásként mi is tehetünk valamit Érte. Ez a pillanat sávuotkor jön el, amikor meghozzuk a chámecből készült áldozatot, a *stéi hálechem*et. Ez a mi hozzájárulásunk jelképe Isten világához: a (nem túlságosan) megkelt chámec. Felismerjük és elismerjük, hogy minden, amit mi fel tudunk ajánlani, az Tőle ered, Neki kell megköszönni az Ő Tórája szerint (amelyet sávuotkor adott nekünk). Így fejezzük ki a hálánkat.

fordítás, eredeti cikk linkje:
http://shapellsjerusalem.com/iyar-from-matza-to-chametz/

INTERJÚ

Beszélgetés Avrohom Meir Chaim Gestettner rabbival

Finái Gábor

Ha ma valaki betoppan a Kazinczy utcai ortodox zsinagógába egy kedves, fiatal és nyitott rabbival ismerkedhet meg. Vele beszélgettünk személyéről, általános és aktuális témákról.

Tisztelt Rabbi, olvastam a „Magyar Orthodox"-ban, a Magyarországi Autonóm Orthodox Hitközség új kétnyelvű havilapjában, hogy ön mindkét oldalról magyarországi felmenőkkel bír.

Rabbi: Valóban. Ma az ortodox világ meghatározó része, Izraelben és a világon, többségében a becsatlakozó magyar ortodox családokból töltődött fel. Így a mai áskenáz ortodoxia 80, akár 90 százaléka is.

Ön nem csak, hogy magyar, de igen neves magyarországi családokból származik. Chátám Szofer, Ktav Szofer, Akiva Eiger illetve másik, anyai oldalról keresztúri Reb Sájelétől.

Rabbi: Feleségem a felmenői között pedig a Chaim Halberstam Szcánzi rebbét valamint más csernobili és chabad chászidok neves tagjait tudhatjuk.

Mekkora családból származik?

Rabbi: Szüleimnek tizenegy gyermek adatott. Apósoméknak tizenhárom, jelenleg feleségemmel mi is tizenegy gyermek boldog szülei vagyunk, de ha az Örökkévaló erőt ad ez még nem a végleges szám. A gyermekek nekünk erőt adnak, mi ezt küldetésnek tekintjük. Minél több embernek szeretnénk átadni azt, amit ránk bíztak a Szinájon. Gyermekeinkkel és unokáinkkal fogjuk üdvözölni a messiást mikor eljön. Amúgy ez egy helyénvaló újjáépítési folyamat is a holokauszt után. A tizenegy gyermekünk közül kettőt már kiházasítottunk a harmadik pont most ér a párválasztás és házasság közelébe. Már három unokánk is van.

Ön Izrael földjének szülöttje már, egy országnak ahol a vallás és politika nem mindig egymás javára keveredik egymással. Mi a véleménye az oly sokat emlegetett, "forró" témákról mint például a szefárd- áskenáz ellentétekről, a vallásosok besorozásáról stb.?

Rabbi: A médiát a negatív szenzáció érdekli mindenhol, így Izraelben is. Ebből él. Aki csak ebből tájékozódik, annak nagyon furcsa képe lesz, hisz ez a hatalmi ág néha érdekelt is a negatív folyamatok fenntartásában. Én sohasem gondoltam, hogy ellentétek lennének a szefárdok és az áskenázok világa között. Mindenkinek meg van a saját, családja által ráruházott hagyománya, amit követ. Ha tehetném és módom lenne rá ebben tevőlegesen is többet szeretnék segíteni szefárd testvéreimnek. Sok kincscsel bírnak ők amikkel mi nem rendelkezünk, de ez más dolgokról ugyanígy fordítva is elmondható. A szefárdok sokáig elveszettnek tűntek, de az utolsó évtizedekben úgy tűnik magukra találnak, és egyre inkább büszkén kívánják megőrizni sajátságos hagyományukat, tradíciójuk nüanszait.

A chaszid csoportoknak rebbék köré szerveződnek, intézményesült formáikban némelyek néha több tízezres közösséget is alkotnak, ön melyik chászid csoporthoz tartozik?

Rabbi: Én, mint oly sok másik chászid jelen korszakban, nem tartozom semelyik udvartartáshoz sem. Erről a paszszív rétegről hozzávetőleges statisztikát nem láttam.

> *Minden erőnket összehangolva a fiatalság felé kell összpontosítanunk.*

Hogyan találták meg önt? Vagy ön hallotta, hogy itt a rabbi szék megüresedett?

Rabbi: Miután a Panim Meirot jesíva Bnei Brákban, ahol ros jesíva voltam valamint üzemeltettem is, tönkre ment, más hely után szerettem volna nézni ahol a Tórával foglalkozhatom, azt hirdethetem és taníthatom. Sógorom és más rokonaim valamint valaki, aki egy darabig itt helyettesített, de nem tudta elvállalni a posztot, hívta fel rá a figyelmemet.

Azelőtt járt már Magyarországon, mielőtt ezt a felkérést megkapta?

Rabbi: Nem, előtte sohasem.

Úgy tudom, hogy ön negyven éves. Volt már valaha ilyen fiatal rabbi ebben a székben?

Rabbi: A háború előtt teljesen más volt a helyzet. A széles tömegek persze nem választottak országos rabbivá fiatalt, de más alközösségekben már akkor sem volt ritka. Koppel Reich Jáákov, az 1929-ben elhunyt, közel negyven évig regnáló ortodox főrabbi után csak dájáni poszot betöltő rabbi létezett, de egész országra kiterjedő vezető rabbi személyiség már nem volt többé.

Utólag ezt egy nagyon balsejtelmű jelnek is vehetnénk. Mi a feladatköre egy dájánnak?

fotó: Kürti Csaba

Rabbi: Mindenre kiterjedően irányítja az adott közösség intézményeit. Felügyeli a mikvét, kóserságot, akár a élelmiszert gyártó üzemekről van szó, akár az állat vágásról. Gondoskodik a kóser borról, a közösségi konyháról stb. ezen felül hozzá lehet fordulni bármilyen személyes kérdéssel, de akár a családi rituális tisztaság ügyeiben is.

A dáján mivel döntés hozó volt, peres ügyekben is bíráskodott, polgári peres és egyéb vitás ügyekben is hozzá fordultak, de a közösség anyakönyvéért és családi állapotokat (házasság és válás, születés és halál vagy akár a betérés) vezető adminisztrációért is ő felelt. A háború után ezen rabbikra nehezedett még a tömeges águná (olyan asszony, akinek a férjéről nem tudják, hogy még él-e, vagy sem) kérdés is. A háború következményei mai napig hatnak, a közelmúltban én is részt vettem a csontok sorsát illető végső tisztesség megadása körüli vitákban, megoldás keresésében.

Térjünk vissza önhöz. Ilyen felmenőkkel és családi háttérrel, ön mindig tudta, hogy rabbi akar lenni?

Rabbi: Az ember rabbinikus családban nő fel látja maga előtt a gyakorlatot. Én ugyan jól tanultam, mégis sokáig azt hittem kereskedő leszek, de végül erre felé vezetett az életem.

Vannak testvérei, akik nem rabbinikus pályákra mentek ?

Rabbi: Igen, de mindegyikük szent tárgyakkal, "klei kódessel" foglalkozik.

Mit tudott ön Magyarországról mielőtt ide jött? Mi volt róla a véleménye?

Rabbi: Eléggé érdekel a történelem és a sokat is olvastam, a mellett, amit a családomtól hallottam. Tudom, hogy micsoda élet volt itt a háború előtt és mi minden veszett el.

Van arra valami chászid – misztikus magyarázat, hogy miért pont innen Erec Hágárból, „Hágár Földjéről" indult el a háború utáni újjáéledés? Vagy arra, hogy a háború előtt szemben más országokkal, a zsidók miért érezték itt jól magukat annyira?

Rabbi: A föld itt zsíros és gazdag, valóban biztonságban és békességben éltek itt a zsidók a családomnak is gazdag földjei voltak Szerencs mellett. Jó példa, hogy a bevándorlás majd kétszáz évig állandó volt, az is beszédes, hogy magyarul szívesebben és nagyobb számban tanultak és tartották azt meg a zsidók mint a lengyelt és a románt ahol a befogadó nép is ellenségesebb és a föld is szegényebb volt. Nagyapám is büszke kitüntetett veteránja volt az első világháborúnak. Ahogyan ő úgy az a sok ezer orvos és tudós, művész és iparos akik általában nem vallásossak voltak, mind hozzájárultak vallásosabb hittestvéreikkel ennek az országnak a felvirágoztatásához. Ezért is fájt kétszer annyira mindenkinek már a második világháborút megelőző megkülönböztetési törvények és a kirekesztés.

Jelen korban a magyar zsidóság egyre gyorsuló fogyásának vagyunk a tanúi és sokak szerint az utolsó utáni pillanatban vagyunk. Önnek van megoldása?

Rabbi: Valóban nem éjfél előtt vagyunk tíz perccel hanem már elmúlt éjfél. Minden erőnket összehangolva a fiatalság felé kell összpontosítanunk. Bebizonyítani nekik, hogy akár sikeres tudósként vagy bármilyen polgári pályát választva is lehet valaki vallásos tanult zsidó, az egyik nem zárja ki a másikat. A 13. életévüket betöltő bár-micvó fiúknak szeretnék egy könyvet írni. Mindenkinek, tanítóknak és újságoknak egyaránt a fiatalság megszólításásra kell összpontosulnia.

Hogyan néz ki egy cháredi (ortodox) embernek a szabad ideje mozi, tv, internet, világi újságok és könyvek nélkül? Hol és hogyan kapcsolódik ki? Hogyan néz ki a társadalmi élet? Honnan kerülnek ki a barátok?

Rabbi: A kapcsolatok és a baráti viszonyok igen szorosak és mivel a zsinagóga nap 2-3-szori találkozásra is lehetőséget biztosít,erős a személyes kapcsolatok ereje. A társadalmi élet egyik alapköve a segítségnyújtás ezekben a közösségekben. Ha bajban van valaki, nem hagyják a padlón, összefognak a barátok és felemelik. De idegenek is igénybe vehetik a számtalan ortodox jótékonysági szervezet által nyújtott segítséget. Ezek az általános hétköznapok. A mi világunkban még él az „ein man ein wort" elve, tényleg szavahihetőek az emberek és bíznak a másikban. A barátok és ismerősök mindent, megbízhatóan, szívélyesen és bizalmasan kezelnek és így bátran fordulnak is rászorulók a többiekhez. A modernitás bizonyos elemeit, amely tablettek és egyéb médiumok formájában utoléri és behálózza az átlagembert, mi próbáljuk távol tartani az életünktől, amennyire csak lehet. Ne tévessze meg az embert olyan képekkel és értékrendekkel, amelyek csak felesleges vágyakkal és ingerekkel terhelik, és az egójára és ösztönére akarnak hatni, állandó és kielégíthetetlen éhséget gerjesztve benne másodrangú dolgok után.

Mit szól ahhoz, hogy a vallásos közösségek kinövik városaikat és kénytelenek – 20-30 évvel korábban elképzelhetetlen módon – addig ismeretlen, új városokban letelepedni szétszórva a családokat Izrael négy égtája felé?

Rabbi: A lakhatás az egész országot érintő probléma, nyilvánvaló a mi közösségeinkben ez többszörösen égető és nagy nyomást gyakorol. De egy vallásos város vagy városrész olcsóbb, mint egy nem vallásos. De persze egyéb haszna is van, csak hogy egy példát említsek: a bűnözés. Bnei Brak egy 170 ezres város, ahol még egy tisztességes rendőrörs sincs. Az esetenként előforduló betörések is általában kívülről érkező bűnözök követik el.

> önmegfogalmazásainkat pedig tartalommal és hitelességgel kell megtölteni.

Ha már biztonságról beszélünk akkor térjünk át az egészségre és a test karbantartására. A tipikus áskenázi betegségek listája nem rövid, a diabétesztől a félelmetes Tay-Sachs-ig terjed. Mennyire vannak ma tudatában ezeknek a közösségek és az ilyen betegségek kivizsgálására és felkutatására mennyire vonatkozik az „usmártem meod ál náfsotéchem" vigyázzatok magatokra, egészség megőrzés micvája?

Rabbi: Ma nem köttetik házasság a vallásos közösségben úgy, hogy nem mennének el a már az eljegyzésben járó házasulandók egy teljeskörű vérvizsgálatra vagy még többre. Mivel a párválasztás megfontolt, lassú és higgadt és nem csak a vágyak alapján történik, sokkal több idő és megfontoltság van ebben az irányban is.

Más civiliázációs betegségek elleni védekezésre, egészségmegőrzésre hogyan alkalmazzák a cháredi világban a usmártem meod ál náfsotécehm elvét?

Rabbi: Az én családomban mi például csak teljes kiőrlésű búzát eszünk, a szombati kalács is abból készül, feleségem által előre elkészített kalácsok várják a péntek délutánt a fagyasztóban, hogy megsüssem őket. Szinte sohasem eszünk cukrot, mesterségek anyagokat és színezékeket. Próbálok minden élelmiszert a természetes formájában és tisztán fogyasztani. Ezekre mindig figyelmeztetem a környezetemet is vigyázzanak magukra, arra hogy mit vesznek magukhoz, mert csak egészségesen lehet a teljes potenciállal szolgálni az Örökkévalót. Persze nálunk is ugyanúgy mint a szélesebb társadalomban az emberek sokat tudnak, de nehezen állnak át az egészségesebb étkezésre.

Ön sábáton kívül eszik húst?

Rabbi: Igen, de visszafogottan, mértékkel.

A előírt böjtökön túl szokott böjtölni?

Rabbi: Nem.

A testmozgás, a sport úszás, futás, torna, természetesen szemérmes körülmények között, "kóser" környezetben megengedett?

Rabbi: Természetesen, én a gyors járást gyakorolom, annak vagyok a híve. Párszor sportoltam mást is, de például a lányaimat járatom tornára..

Az interjú elején megemlítettük a jövő héten eltemetésre kerülő Dunában talált csontokat. Ebbe az ügyben mi az Ön álláspontja?

Rabbi: Feltételezésem szerint még sok ilyen eset lesz. A mostani mindenesetre kialakított egy eljárást, a halachikus megoldások most kiforrták magukat. A megszervezés precedenst teremtett, az együttműködés magasiskolája nyilvánult meg a többi zsidó közösséggel, az állammal és más felekezetekkel is.

Milyen halachikus elvek alapján döntötték el a csontok sorsát?

Rabbi: A DNS vizsgálatok voltak végső soron a perdöntőek, de persze még ez sem 100% ezért a zsidó temetőben, elkülöntíve temetjük majd el a csontokat.

Pont a bizonytalanság miatt keresztény papok és lelkészek is részt fognak venni a búcsúztatás ceremóniáján.

Mit szól a "Saul Fia" film diadalmenetéhez?

Rabbi: Nagyon örülök, hogy nyert a film, mely egyébként is, de most a díjazása után sokakhoz eljutva, felvet majd olyan kérdéseket és témákat amelyek mentén az általános véleményformálás főképp a szélesebb nem zsidó publikum tisztánlátását segítheti elő. Ezen kívül segítséget is nyújthat a múlt megértéséhez és feldolgozásához, hogy a jövőben egy morálisabb világban éljünk.

Hogyan viszonyul a rabbi ahhoz, hogy pont egy olyan "tiltott" médiumon keresztül, amit sohasem használt és sohasem fog igénybe venni jön el ez?

Rabbi: Akik ezt a tilalmat nem vették magukra, azok felé ez is csak egy eszköz. Jó, ha vannak olyan tehetségek, akik ezt a formanyelvet használva, ilyen nívósan tudnak mesélni és átadni az üzenetet.

A rabbi öltözködése igen tipikus, kontúrjaiból, színeiból már száz méterről is felismerhető. Érte önt már az itt Budapesten tartozkódása vagy a vidéki útjai, alatt inzultus?

Rabbi: Nem. Láttam már többször felém mutatnak vagy biccentenek, itt egy zsidó, de ez az esetek többségében nem volt ellenséges vagy agresszív. Egyszer inzultáltak verbálisan és az is a Kazincy utcábában történt.

Végezetül a Magyarországon tényked vallási közösségekről és mozgalmakról, kolelekről és zsidó intézményekről mi a véleménye? Konkurenciaharc vagy már megtanultunk együtt dolgozni?

Rabbi: Magyarországon dolgozó és tenni vágyó párhuzamosan működő hitközségeknek és szervezeteknek meg kell nyugodniuk, a fogyatkozás ellenére még mindig van elég zsidó, akit el lehet érni és be lehet vonni a zsidó életbe. Nem kell határokat átlépni és csábítani. Nem szabad, hogy egy konkurenciaharc elvegye a kedvét a még csak a közeledést fontolgató zsidóknak. Persze, ezzel együtt minden szervezetnek tudnia kell, hogy nevekkel nem szabad dobálózni és visszaélni, önmegfogalmazásainkat pedig tartalommal és hitelességgel kell megtölteni.

Az egészséges szkepticizmus

Horváth Árje

Egyszer Jeruzsálemben egy öreg haszid hívott meg vacsorázni sábeszre. Amikor eljött a kidus ideje, és a házigazda kezébe vette a bechert (serleget), a felesége rászólt.

– Vedd fel a strájmlidat!

A családfő rám nézett, és csendesen csak annyit mondott:

– Hű, de vallásosak lettünk hirtelen…

A történet mindig megmosolyogtat, amikor eszembe jut. Van benne valami, ami nem egészen cinizmus, hanem inkább egy kis egészséges szkepticizmus. A *Halott a zsidó humor? (Is Jewish Humor Dead?)* című 1951-es esszéjében Irving Kristol, a neokonzervativizmus atyjának számító amerikai gondolkodó ekképp jellemezte a zsidó vicc lényegét:

„A zsidó humor azon a pengeélen táncol, amely elválasztja a vallásos a hitet a színtiszta nihilizmustól. »Tudja«, hogy a materiális világ az egyetlen igazi valóság, de azt is felfedezte, hogy ennek a világnak önmagában nincsen értelme, míg a zsidó vallás abszurd világa, amelyben született, és amelyben hozzászokott a lélegzéshez, már nem létezik."

Bár Kristol mélyen tisztelte a tórai zsidóságot, és sokat is írt róla, szekuláris neveltetésére hivatkozva nem volt vallásos. Persze mielőtt őt mentegetnénk, fontos ennél az idézetnél figyelembe venni a dátumot. A zsidó teológia és filozófia különösen komplikált helyzetben voltak a holokauszt után. Nagyon nehéz volt – és a mai napig az – megmagyarázni a jó Isten koncepcióját a modernkori történelem fényében. Azt sem szabad elfelejteni, hogy az a világ, melybe Kristol helyezi a klasszikus zsidó humort, tényleg meg lett semmisítve. Azonban van valami ebben az idézetben, ami nagyon is jól jellemzi a zsidó világlátást: szkepticizmus mindennel szemben.

Gyakran felemlegetjük, hogy a Tórának 70 arca van, melyhez forrást többek között a *Bámidbár Rábbá* 13:15-ben találhatunk. Ez a sokszínűség azt is magában foglalja, hogy míg ezek közül mindegyik lehet igaz, az egyik arc igazságát árnyalja – és sokszor komplikálja is – egy másik, szintén legitim értelmezés. Ezért különösen zavarónak találom, amikor valaki a zsidó világban az „igazság felfedezéséről" kezd el szónokolni.

Nem azért, mintha valamiféle relativizmusba menekülnék. A nehézség abban áll, hogy a zsidóság régen felismerte a valóság összetettségét, és azt is, hogy ennek a valóságnak sok oldala lehet egyaránt lényeges. A probléma egyáltalán nem az, hogy az egyik igazság csak relatív vagy szubjektív lenne, hanem az, hogy a másik sem feltétlenül érvénytelen.

Ez különösen nehéz probléma elé állít minket, többek között a zsidó jog terén. Sarah Idit Schneider a következőképpen írja le a halachikus folyamatot *Célofhád lányai (The Daughters of Tzlafchad)* címen megjelent cikkében:

„A Talmud úgy jellemzi a halacha mesterét, mint aki negyvenkilenc teljesen logikus *és impozáns* érvet tud felhozni a megengedésre, és negyvenkilencet a tiltásra. […] A Maharsa hozzáteszi: »És akkor, a józan ítélőképességű szíveddel találd meg azt a döntést, amely a legalkalmasabb arra, hogy gyakorlati halacha legyen.« Aki eleget tesz e tanács szellemének, […] annak el kell jutnia egy pontra, ahol egyszerűen tényleg nem lehet tudni, hogy melyik útban rejlik Isten igazsága. Ott, a nemtudásnak ezen a pontján a szűnik meg az előítélet és történik meg a tisztulás."

Ennek a finom összetettségnek a fényében különösen fontosnak tetszik, hogy a szabadulás ünnepének, a peszáchnak a narratíváját négy kérdés köré építjük. Daniel Yaakov Travis rabbi *A megváltás napjai (Days of Redemption)* című könyve szerint ezek a kérdések egy szintén négy állomásból álló történelmi körforgásra utalnak. Először a zsidók bűneik miatt száműzetésbe kerülnek, majd az asszimiláció miatt büntetésben részesülnek. A harmadik stáció a büntetés megszüntetésére tett kísérlet ima és tesuvá által. Végül Isten elfogadja a visszatérést, és felszabadít.

Nem véletlen e körforgás, a szabadulás és a kérdések közötti kapcsolat. A volt brit főrabbi *A kérdezés művészete (The Art of Asking Questions)* című írásában a kérdéseket a zsidó vallás központi elemeként tárgyalja.

„A vallásos hitet sokszor naivnak, vaknak, elfogadónak vélik. Ez nem a zsidó út. A zsidóság nem a kritikus intelligencia felfüggesztése. Nincs benne megfelelője Tertullianus *Certum est quia impossible est* (hiszem, mert lehetetlen) kijelentésének. Épp ellenkezőleg: a kérdezés a világ értelmességébe és az emberi élet jelentőségteljességébe vetett hit kifejezése. […] Nem a kételkedés miatt kérdezünk, hanem a hit végett."

A legjobb kérdés pedig nem fogalmazódhat meg, csak az igazság összetettségét tiszteletben tartó, egészséges szkepticizmusból. Az egyetemen, ahol napjaimat tengetem, rengeteget hallok arról, hogy a „zsidóság" milyen politikai beállítottságra „kötelez" egyeseket. Sokszor azt vélem felfedezni, hogy a már készen kapott bal- vagy jobboldali nézeteket próbáljuk igazolni a jiddiskeittel. Ez a mentalitás nem vezethet máshoz, mint a Travis rabbi által leírt négyütemű körforgáshoz. Ebben már nincs meg az a fajta egészséges szkepticizmus, amelyre a zsidóság nevel.

Nem véletlen, hogy a Peszách egyszerre a szabadság és a kérdés ünnepe is. Ezek elválaszthatatlanok. Merjünk szkeptikusak lenni, merjünk kérdezni, és merjünk nem csak választ, de *válaszokat* is találni.

A rabbi és a miniszter találkozása

avagy hogyan követett egy lejárt jogosítványt egy varázslatos szombatélmény

Rabbi Moshe Zionce

Hihetetlen igaz történet.

Tavaly repülővel készültem Amerikába utazni és az új törvény szerint ehhez útlevélre volt már szükségem.

Feleségem, hogy összekészítse a dokumentumainkat az út előtt, tárcámból kihúzta a jogosítványomat, majd kuncogni kezdett.

– Ennyire rossz a fotóm? – kérdeztem.

– Ajjaj Moshe, úgy tűnik lejárt a jogsid.

Ahogy szemügyre vettem a jogosítványomat, a szívverésem mintha kihagyott volna egyet. Igaza volt, ráadásul a jogosítványom nemcsak egyszerűen lejárt, hanem három éve és két hete érvénytelen volt már. Hogy fordulhatott ez elő?

Nem nagy dolog, gondoltam, miközben már hívtam is az okmányirodát.

– Nincs gond, uram, bármikor megújíthatja a jogosítványát. Mennyire járt le? – kérdezett az ügyfélszolgálatos hölgy.

– Kb. 3 éve – választoltam.

A hölgy ellenőrizte a dátumokat, ez eltartott egy darabig.

– Sajnálom uram, két héttel túl van a kritikus határidőn és így már elölről kell kezdenie a jogosítvány megszerzését.

– Hogy értsem, hogy elölről?

– Le kell tennie az ontarioi vezetői engedélyhez szükséges vizsgákat: KRESZ-vizsga, forgalmi vizsga, autópályavizsga. Sajnos nincs mit tenni, ez a törvény.

„Elölről" – ez a szó visszhangzott a fülemben. Egy szempillantásra eszembe jutott a 16. szülinapom. Majd megcsapott a valóság szele: mi lesz a közös autózásokból, ügyfelek látogatásából, hogy jutok el a shulba tanítani? Az életem hirtelen irányt vesztett, én pedig úgy éreztem, tanácstalanul állok az út szélén.

Az ügyintéző megkeresett a nyilvántartásban.

– Igen, tulajdonképpen 4 éve kapott új jogosítványt, de ez is csak a címváltozása miatt volt. A dokumentumot már ekkor sem újították meg.

– Beszélhetek erről valakivel? – kérdeztem elkeseredetten.

– Nem, sajnálom, ez a törvény.

Megsemmisülten hevertem az ágyamban azon az éjjelen. Rabbijaink tanítása szerint „akkor sem adhatod fel a reményt, ha a kard pengéje a torkodnak feszül". Kell, hogy legyen megoldás… Majd hirtelen villámcsapásként hasított belém a felismerés: Az irodába rohantam, és pillanatok alatt megtaláltam a ontarioi közlekedési miniszter, a köztiszteletben álló Donna Cansfield közvetlen e-mail-címét.

> *úgy éreztem, fontos, hogy hidat építsünk a kultúráink között*

Pillanatok alatt végeztem a levéllel, melynek az „Akut autós aggodalom" címet adtam.

„Igen tisztelt Donna Cansfield, remélem tud segíteni a problémámon. Biztos vagyok benne, hogy sokkal nagyobb horderejű teendői vannak, ugyanakkor ez számomra most rendkívül fontos… 18 évesen szereztem jogosítványt, és sohasem követtem el KRESZ-kihágást. Most 34 éves vagyok…"

Tudtam, hogy éreztetnem kell az eset súlyosságát.

„Az élet nagyobbrészt sziklaként nehezedik az emberre. Éppen egy hónapja született meg a hatodik gyermekünk. A feleségemnek is szüksége van a segítségemre. Dolgozom, tanítok, és annak a gondolata, hogy esetleg egy teljes évig nem lesz jogosítványom, megrémít. Vajon lehetne tenni valamit…?"

Kora reggel érkezett a telefonhívás. Rohantam felvenni. A vonal túlsó végén egy hang szólalt meg:

– Jó napot kívánok, itt Donna Cansfield. – Teljesen lebénultam, tényleg ő volt az! Elmeséltem neki a helyzetet és akkor már csak nevettünk rajta. A miniszter nagyon emberi módon és megértően állt hozzá.

– Még próbáljuk feldolgozni, hogy még csak 34, és már 6 gyereke van. Összehozom valakivel aki meg tudja oldani az ügyét. Kérem hívjon vissza, ha bármi probléma adódna.

Óriási köszönetet mondtam neki, és ezzel letettük a telefont. Egyszerűen csak így megoldódott 12 órán belül. Nemcsak hogy személyesen válaszolt, de szeretett volna is segíteni! Ez menni fog – gondoltam.

A hölgy akivel később beszéltem, ugyancsak nagyon segítőkész volt, megígérte, hogy megvizsgálja mit tehet. és visszahív. Sajnos később, még aznap ismertette velem, hogy ez a törvény, és senki sem tud segíteni. Egy pillanatra hidegrázásom lett, ahogy eszembe ötlött a gondolat, hogy a feleségem vezet majd, és én csak utas leszek.

A vereség elfogadása után tudtam, hogy már csak egyet tehetek: köszönő e-mailt írok a miniszter asszonynak.

Kétségbe ejtő autós kényszerhelyzet 2.

Tényleg nagyon köszönöm minden erőfeszítését! Szeretném őszinte hálámat kifejezni, hogy vette a fáradságot, és személyesen felhívott egy ilyen viszonylag semmiséggel kapcsolatban, mint az én aktuális problémám.

Sajnos B. ügyintéző hölgy szerint nem lehet tenni semmit.

Szeretnék sok sikert, boldogságot és egészséget kívánni Önnek minden igyekezetében, és kívánom, hogy az összes álma és kívánsága váljon valóra.

Csatoltam néhány fotót a hat kis bocsomról. (A gyerekek kipát hordtak a fotón, egyértelmű volt, hogy zsidók vagyunk.) Ha esetleg egyszer szívesen meglátogatna bennünket, és szeretne egy kulturális élményt, megtisztelne, ha vendégül láthatnánk Önt és kedves férjét vagy partnerét egy hagyományos péntek esti vacsorára a házamban. A feleségem házi kenyere fantasztikus. Hívjon egész nyugodtan bármikor."

Hogy mi ütött belém, hogy meghívtam a miniszter asszonyt egy sábeszi vacsorára, most sem tudom megmondani. A péntek este varázslatos, és a legtöbb nem-hívőnél biztos siker. Azt hiszem, úgy éreztem, fontos, hogy hidat építsünk a kultúráink között. Hirtelen döntés volt és még a feleségemnek sem szóltam róla.

Két héttel később, épp miután a forgalmi vizsgát sikeresen leraktam, egy e-mail fogadott otthon.

„Áttekintettem Cansfield miniszter asszony naptárját, hogy melyik péntek este felel meg neki a családjával való találkozásra és a felesége házikenyerének megkóstolására… Cansfield miniszter asszony sajnos nem fog tudni maradni az egész vacsorára, de nagy örömmel találkozik majd az Ön családjával, és vesz egy kis kóstolót a házikenyérből. Amennyiben ez a dátum nem megfelelő, bármikor találhatunk másik péntek estét. Köszönjük."

Ez volt az a pillanat, amikor azt gondoltam, hogy valószínűleg szólnom kellene a feleségemnek.

Egy idegen lakásában

Elérkezett a nagy nap. A Közlekedési miniszter asszony, a tiszteletre méltó Donna Cansfield vendégünk a sábeszi asztalnál! Megértettem, hogy a miniszter asszony nem kívánta elkötelezni magát, hogy bármilyen konkrét időtávra maradjon, de tudtam, ha belép az ajtón nem fog olyan hamar távozni. A péntek esti vacsora, mindig varázslatos.

Úgy döntöttem, hogy semmin sem változtatok; mondok kiddust stb.

Tulajdonképpen a legtöbb hívő számára a kiddus előtti éneklésem szokatlanul hosszú: szokásba vettem, hogy a bobovi hászid stílus szerinti kibővített verziót mondom el. Habár így soká tart, mire végül eszünk majd, úgy éreztem, fontos, hogy a gyerekek lássák, hogy semmin sem változtatunk. (Általában elmagyarázom a vendégeknek, hogy ez a stratégia arra jó, hogy a gyerekek tényleg élvezzék a kalácsot, amikor végre feltálaljuk). Egy apró változtatást azért tettünk. Nem raktuk az asztalra az átlátszó „golyóálló" műanyagterítőt az abrosz fölé. (Imádkoztam, hogy a gyerekek ezen a héten ne borítsanak ki semmit).

Csengettek, és a család összegyűlt a bejárati ajtónál. Vendégünk egyedül érkezett, és azonnal éreztem, hogy kényelmetlenül érzi magát. Egy idegen lakásban állt, megcsapta egy idegen kultúra szele, és minden szem rászegeződött. Magabiztos volt és összeszedett, megjegyezte, hogy milyen szépen van az összes gyerek felöltöztetve. Bevallotta, hogy fogalma sem volt, mire számítson, és így tévedésből kevésbé elegáns ruhára váltott munka után. Biztosítottam őt arról, hogy egyszerűen csak megtisztelve érezzük magunkat, és örülünk neki, hogy el tudott jönni.

Elfoglaltuk a helyeinket és körben szépen sorban bemutatkoztunk. Nyilvánvalóan idegenül csengtek számára a nevek. Feleségemmel együtt segítettünk a gyerekeknek neveik angol megfelelőjét is elmondani, ugyanakkor a miniszter asszony ragaszkodott hozzá, hogy héberül is szeretné megtanulni a neveket, amiben igen jó természetes tehetségnek bizonyult. Még a fiunk Chesky nevét is sikerült megtanulnia. Percek alatt mindannyian feloldódtunk. Viccelődtünk és nevettünk. Lányom, Gitty azt tudakolta, hogy meg kellett-e volna hajolnunk amikor különleges vendégünk megérkezett.

A miniszter asszonynak kezébe adtam egy lefordított bencsert és megmutattam a követendő részt. A gyerekek csodálatosan velem tartottak az éneklésben. A miniszter asszony bámulattal és örömmel nyugtázta a látottakat. Mosoly ült az arcán, ahogy szeme az egyik gyerekről a másikra vándorolt.

Mindent elmagyaráztam. Sálom áléchem – az angyalok üdvözlése, éset chájil – az asszony dicsérete, a gyermekek megáldása – majd inspiráló anekdotákat meséltem.

– Kezet mosunk a kenyér megszegése előtt – mondtam. – Csak nyugodtan maradjon a helyén. – Mégis ragaszkodott hozzá, hogy ő is kezet mosson a családdal együtt.

„Hámoci”-t (kenyéráldást) mondtam. Megemlítettem, hogy az a szokásom, hogy a feleségemnek nagyobb darabot vágok, mivel a férjnek jobban kell becsülnie a feleségét, mint saját magát. Feleségem kalácsa, mint mindig, tökéletesen sikerült. Ez egyértelmű volt vendégünk reakciójából. Ekkor már biztos voltam benne, hogy nem fog olyan gyorsan távozni.

Beszélgettünk és mókáztunk, ahogy szóba került az jogosítványtörténet. A miniszter asszony elmesélte, hogy azért jött, mert látni akarta a nőt, akinek hat gyereke van, és mégis maga készíti a saját kenyerét.

Az 5 éves Joszi fiam odahozta nekünk a heti tóraszakasz kapcsán felmerült kérdéseit és válaszait jiddis nyelven, és együtt lefordítottuk. Shuli, a legidősebb fiam dvár tórát (tóramagyarázatot) mondott.

Elröpült az este. Két órával később, éppen a desszert érkezése előtt a miniszter asszony megjegyezte:

– Most már tényleg mennem kellene. – Ragaszkodtunk hozzá, hogy csomagoljunk neki egy kis házi csokis sütit. Megkért minket, hogy tegyünk hozzá a férjének és fiának is egy pár plusz darabot. Az est végére már ismerte a sábát és chálá (kalács) szavakat és a gyerekek neveit. Távozásakor öleléssel búcsúzott a feleségemtől, és arra kért minket, hogy maradjunk kapcsolatban.

Amint az ajtó becsukódott, örömmel csaptunk egymás tenyerébe mindenkivel. Nem hiszem, hogy ennél jobban sikerülhetett volna az este. Köszönöm, Istenem, hogy a gyermekeim erre az estére a legjobb modorukat vették elő.

Mennyire csodálatos ez az ország, és milyen csodálatos képviseletünk van. Egy egyszerű e-mail, egy azt követő meghívó egy idegentől, és a miniszter eljön egy idegen otthonba, és egy még idegenebb vallással találkozik biztonsági intézkedések és félelem nélkül.

A rákövetkező héten levelet kaptam a Közlekedési Minisztériumból. Nem a jogosítványomat küldték meg, de kaptam egy bájos, kézzel írt levelet a miniszter asszony személyes, hivatalos fejléccel ellátott levélpapírján. Több más gyönyörű bók mellett ezt írta: „Csodálatos emlék marad a látogatás, és mindig szívemben őrzöm majd. Ki gondolta volna, hogy egy lejárt jogosítványnak ilyen szép következménye lehet.”

forrás • aish.com
fordítás • Glück Gábor

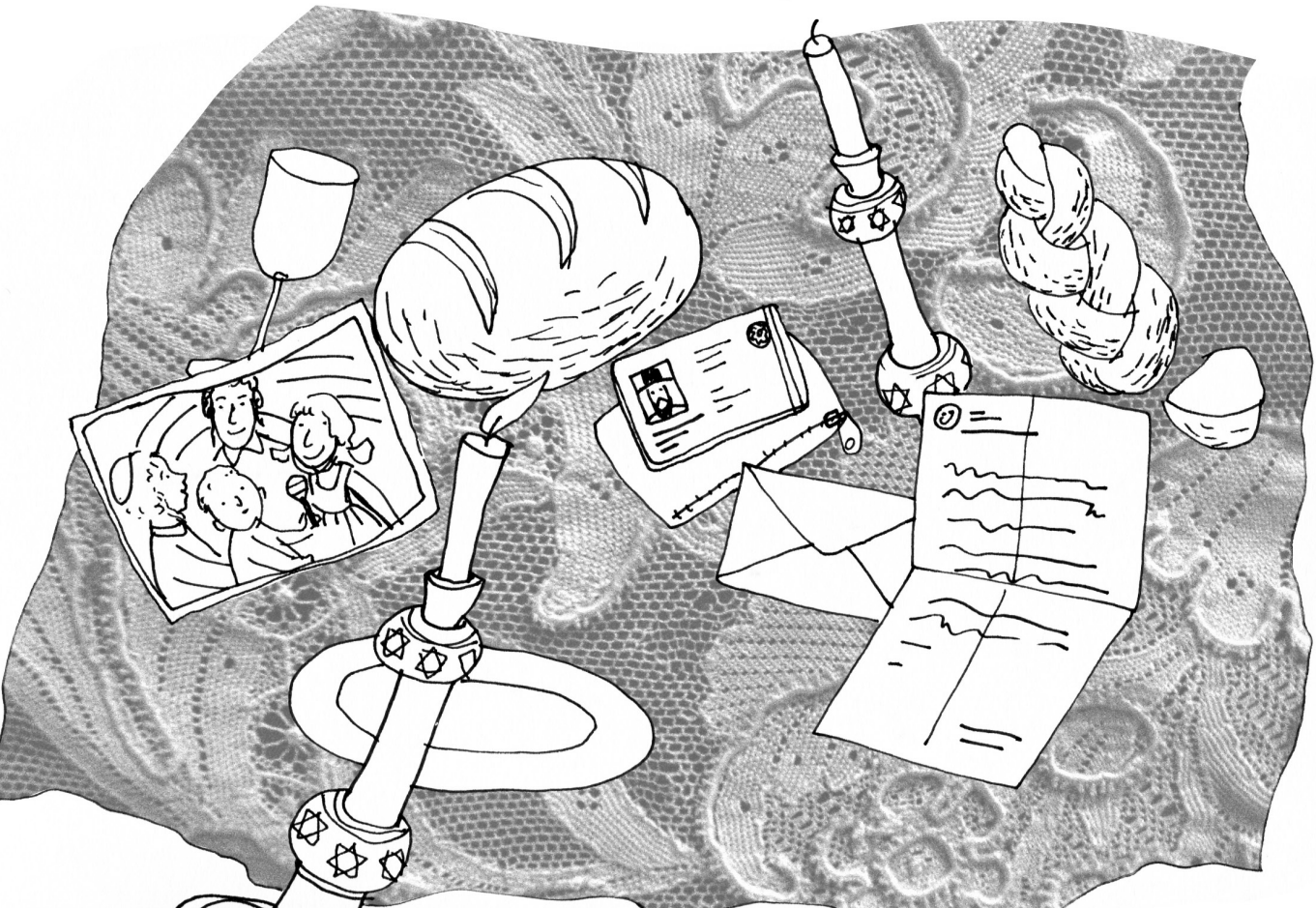

Az emberi test szentsége

Birtokoljuk a testünket, vagy csak kölcsönkaptuk?

Daniel Eisenberg, M. D.

Kérdés: hogyan közelíti meg a judaizmus az egyén és testének viszonyát? Mennyiben van a mi kezünkben az irányítás, és mik a kötelezettségeink?

Válasz: noha az USA kultúrája a páciensek teljes önrendelkezésének tisztelete felé mozdult az elmúlt évtizedekben, a judaizmus erősen paternalista álláspontot tart fenn az orvoslással kapcsolatban. A Tóra kimondja, hogy az emberi test *becelem Elokim* – Isten képére teremtetett, és a Teremtő tulajdonát képzi. Az ember gondnoki jogot kapott a teste fölött, és ugyanúgy nem áll jogában ártani neki, vagy elpusztítani azt, mint ahogy az őrnek sincs joga kifosztani a rábízott ingatlant.

Ez az egyszerű koncepció az orvostudomány minden aspektusára alkalmazható. A Tóra tiltja a tetoválást, mert az maradandóan jelöli meg a testet, olyan, mint egy graffiti egy fenséges épületen *(3Mózes 19:28)*. A fülcimpa kilukasztása engedélyezett, mert ez a változás nem maradandó: begyógyul, ha elég sokáig nem viselünk fülbevalót. Esztétikus vagy sem, valószínűleg bármely más testrész kilyukasztható, ha a hatás nem végleges. Hiszen látjuk, hogy Rebeka is orrkarikát viselt a Tórában.

Az öngyilkosság szigorúan tilos, mert a gondnok nem pusztíthatja el a testet, amelyet kötelessége megvédelmezni *(1Mózes 9:5)*. Ennek kiterjesztéseként az orvos sem siettetheti a páciens halálát. Nemcsak azért, mert kötelessége az élet védelme, hanem azért sem, mert nincs joga másvalaki tulajdonát elpusztítani, ebben az esetben Istenét.

Az egyén gondnoki kötelezettségei még ennél is tovább terjednek. Az ember köteles, megvédeni a testét az ártalmaktól, és minden lehetőt megtenni azért, hogy a mégis fellépő károsodásokat megjavítsa. Elvárás, hogy egészséges életet éljen, és igénybe vegye az orvos segítségét, amikor szükséges. Érdekes, hogy Maimonidesz volt az egyik első, aki felhívta a figyelmet a megelőző orvoslásra: a tiszta levegő, a tiszta környezet, az egészséges étkezés és a testedzés fontosságára.

A judaizmus arra buzdít, hogy aktívan őrizzük a testünket rendszeres szűrővizsgálatokkal, amelyek esetenként életet menthetnek, mint például a mammográfia vagy a kolonoszkópia. Ugyancsak fontos, hogy megfelelően oltassuk magunkat és gyermekeinket is, így elkerülhetjük a megelőzhető betegségeket. A veszélyes tevékenységek folytatása, például a dohányzás, sok halachikus tekintély szerint tilos, és a többiek is erősen helytelenítik. Különösen igaz ez a cigarettára, amely megbetegíti azokat is, akik a passzív dohányzásnak vannak kitéve.

A judaizmus nem ismeri el az ember jogát arra, hogy visszautasítson hatékony, és veszélytelen kezeléseket. Ha egy veszélyes állapot gyógymódja várhatóan nem jár súlyos mellékhatásokkal, akkor az egyén köteles azt elfogadni. Ugyanakkor tilos veszélyes emberkísérletekben részt venni, kivéve, ha a várható hatás a gyógyulást szolgálja, és nincs más, már ismert gyógymód. Ugyanígy a halálosan beteg, makacs fájdalmaktól szenvedő ember visszautasíthatja a kezelést, ha nincs reális esély a gyógyulására általa.

A gondnokság a halál után is folytatódik: A Tóra mindenkinek azonnali temetést ír elő, még a bűnözőknek is *(5Mózes 21:23)*. Jó indok nélkül tilos a test megbontása, hiszen az Isten képmására teremtetett. Az általánosan elfogadott nézőpontot a XVIII. században fogalmazta meg Rabbi Yechezkel Landau. Ez megtiltja a boncolást, és a szervátültetést is, kivéve, ha ez utóbbi megmenti egy meghatározható ember életét. Mivel pedig az ember teste nem a saját tulajdona, az a halachikus konszenzus, hogy azt nem ajánlhatja fel tudományos kutatás, vagy orvosképzés céljaira sem.

Az egyik modern tudós, aki a test bántásának tiltásával foglalkozott, Rabbi Moshe Feinstein volt. Noha az egészségügyi okokból folytatott diéta egyértelműen megengedett, de Rabbi Feinstein kiterjesztette a kérdést a kizárólag hiúságból folytatott fogyókúrára is. Ez utóbbi megfosztja a testet az evés örömétől, és valós kellemetlenséget okoz. Úgy határozott, hogy a fogyókúra még akkor is megengedett, ha célja csupán az, hogy vékonyabbak legyünk, mert többet nyerünk azzal a jó érzéssel, hogy szépek vagyunk, mint az extra desszert elfogyasztásával megszerezhető örömből.

A deformitások korrigálását célzó plasztikai műtétek egyértelműen engedélyezettek ugyan, de Rabbi Feinstein szerint időnként az önkép javítását célzó beavatkozások is megengedettek. Úgy érvel, hogy a jobb önkép olyan megfogható előny, amely bizonyos esetekben felülmúlja az önbántás tilalmát.

Láthatjuk tehát, hogy a testünk tiszteletének és megőrzésének a kötelezettsége messze túlmutat a veszélyek egyszerű elkerülésén. Magában foglalja az egészséges életstílust és a megelőző orvoslást csakúgy, mint a betegségek aktív kezelését. Valójában a testünk tiszteletének kötelezettsége még halálunk után is tart.

forrás • aish.com
fordítás • Lengyel Enikő

INTERJÚ

Ahol minden egyes sikerért meg kell küzdeni – Interjú Zeitler Ádámmal

Arató Mátyás

A Milestone Intézet alapító tagjával beszélgettünk az oktatásról, az elitről, a kritikai gondolkodás fontosságáról és arról, hogy miképp szövi át mindezt a zsidó lét.

A legtöbben a Lativ Kolel diákjai közül nem rendelkeznek vallásos háttérrel, ha jól tudom, Te sem vallásos családból származol.

Így igaz, de csak részben. A családom egyik fele kifejezetten vallásos gyökerekkel rendelkezik, ők szatmáriak, és főképp a Meá Seárimban és egyéb zártabb közösségekben élnek, de őket nem is ismerem. A másik oldal pedig a szokásos, hászkálá (felvilágosodás) utáni hagyományos „magyar zsidó" csapat. A családunkban maga a tény, hogy zsidók vagyunk, sosem volt titok, így egy fokkal jobb helyzetből indultam, mint aki később, például a tagliton jön rá, hogy van köze a zsidósághoz. Azzal sincs baj egyébként, csak nálunk az erről való beszéd is jobban benne volt a tradícióban. A nagymamám „kóserszerű" háztartást vezetett, ez már gyerekként is feltűnt, de ugyanakkor természetes volt, ahogy a tipikus közösségi programok is, mint például a szarvasi tábor. Aztán az egyetemi évek alatt kicsit távolabb kerültem tőle. Mikor hazajöttem, a briszt már felnőttként csináltattam meg, és utána folytatni akartam a tanulást. Balázs Gábor révén találkoztam Ráv Keletivel, akivel tanulni kezdtem, majd a Sijéhez kerültem, és elkezdtem bejárni a Lativba. Jóba lettem emberekkel, és ott töltöttem körülbelül 1,5 évet.

Sokan hezitálnak azon, hogy csatlakozzanak-e valamilyen zsidó közösséghez vagy tanulási formához, miközben ezek a (kiruv) szervezetek tárt karokkal várják a tanulókat.

Én mindenkinek, aki megkérdezi, hogy hogyan kezdje el a zsidóságot, én a Lativot ajánlom. A mai napig igyekszem – amennyire lehet – a legtöbb alkalommal a szombatot és a nagy ünnepeket megtartani, a Milestoneban is gyakran egymásnál gyűlünk össze, szombatfogadást is csinálunk, és ez nekem nagyon fontos. A Lativ nekem azért is nagyon szimpatikus, mert szeretem az olyan szervezeteket, amelyek nagyon koherensen gondolkodnak. Tehát tudod azt, hogy miről mi a véleménye, miről mit gondol. Más szervezetek esetében ez legtöbbször nincs így, mert nincs koherens nézetrendszer, minden szituatív. Amikor az elején vagy és tanulsz, akkor nagyon jó, ha ez az alapvető feltétel megvan – hasonló az egész egy neves gimnáziumhoz, amelynek a rendszere adott esetben több száz éve jól működik: ott nyugalom van, neked csak arra kell figyelned, hogy tanuljál. Ha a Lativ azt mondja magáról, hogy minél több emberhez el kell juttatni a Tóra szavait, és minél több emberhez közelebb kell vinni a zsidóságot a mindennapjaiban, akkor a Lativ az egyik legsikeresebb szervezet ezen a téren.

Vannak, akik más irányba indulnak el?

Én azt gondolom, hogy mielőtt álláspontot alakítunk ki – legyen szó akár a zsidóságon belüli nézetekről –, az a fontos, hogy tanuljunk. Lehet, hogy valaki utána egy progresszív vagy egy neológ irányba indul el, meg kell tanulni néhány alapdolgot, és ez egy nagyon élvezetes tanulási folyamat, például a chevrutában (párban) való tanulás. Nagyon izgalmas így tanulni. És utána, mikor már kellő tudás van az ember fejében, akkor már tudja az ember, hogy milyen irányt válasszon.

Vannak a Lativnak aktív tagjai, akik napi kapcsolatban állnak a szervezettel, és vannak kevésbé aktívak. Szerinted ez probléma?

Az, hogy nem vagyok aktív, az nem jelent bajt. Az én szám íze nagyon jó a Lativval kapcsolatban. Nagyon sok olyan alumni van, akik nincsenek ott, akiknek tök jó a szájízük és tudják, hogy bármikor visszamehetnek. Nyilván lesz néhány beszólás – persze nevetve – hogy hol voltál eddig, de több év után is bármikor vissza lehet térni. Ha hol-

nap azt mondanám, hogy hétfőn odamegyek, véleményem szerint nem lenne benne semmi negatívum, sőt, nagyon jó érzés egy ilyen háttér, és ez fontos is. Ez is egy olyan szerep, amelyben a Lativ sikeres. Vannak eseményjellegű programok is, így nagyon jó példa egy-egy sábáton, illetve a személyes kapcsolatok is fontosak nagyon értékes és fontos emberekkel ott. Véleményem szerint Magyarországon nem találsz jobb rabbit Ráv Keletinél. Mondom ezt úgy, hogy nézeteimhez inkább az angliai progresszív közösségek nézetrendszere áll közelebb.

Egyik alapítója vagy az egyre sikeresebb Milestone Intézetnek. Mivel foglalkoztok?

Tanítunk. Úgy kell ezt elképzelni, mint egy kiegészítő oktatást. Mikor a diák délután eljön a gimnáziumból, akkor eljön hozzánk és estig itt van. Van 120 modul a 4 évfolyamon, hiszen 14–18 éveseket tanítunk. Délutánonként tudományokat tanul angol nyelven, méghozzá interdiszciplináris alapokon, azaz nincsen leszűkítve pl. biológiára és kémiára. Az volna a cél, hogy még mielőtt a gimnáziumban igazán bevezetésre kerülnek bizonyos tudományok – és mivel például egy közepesen motivált kémiatanár egy életre elveheti a diák a kedvét, illetve érdeklődését a természettudományok iránt –, mutassuk meg azt, hogy milyen lehetőségek vannak ebben, és milyen izgalmas is lehet. Nagyon sokszor kiderül az, hogy a diák valós affinitása egy-egy irányban teljesen más, mint amit az iskolában látnak. Ne csak úgy találja ki, hogy közgazdász akar lenni, csak mert jól hangzik, vagy mert szereti a matematikatanárát, hanem nézzük meg, hogy valóban élvezi-e, vagy sem, és mennyi affinitása van pl. a közgazdaságtanhoz.

Mindezt angol nyelven. Az általános nyelvi kompetencia fejlesztésén túl milyen szerepe van az angolnak?

Azért angol nyelven, mert a Milestoneból minden diák a világ legjobb 100 egyetemén tanul tovább, ezek pedig főként angliai, illetve amerikai egyetemek. Az egyik célunk, hogy egy erős közösséget formáljunk belőlük, akiket később visszaintegrálunk Magyarország vérkeringésébe. A Milestone tehát legyen a központja egy értelmiségnek vagy politikai, gazdasági és kutatói elitnek. Azt látjuk ugyanis, hogy a társadalmi problémák jelentős része az elit válságából fakad, és ha egy fiatal középosztálybeli érettségiző diákot kiveszünk ebből a közegből, és berakjuk egy meritokratikus társadalomba, ahol minden egyes sikerért meg kell küzdeni, akkor javíthatunk a rendszeren. Vannak kifejezetten olyan moduljaink, amelyek a társadalmi érzékenységet építik ki egy diákban. Azt kell nekik elmagyarázni, hogy ők egyrészt szerencsés helyzetben vannak, másrészt hogy az, hogy ő másokon segít, nem áll szemben azzal, hogy sok pénzt keressen, azaz a társadalmi érzékenység és az egyéni siker nem zárja ki egymást egy egészséges társadalomban.

Mióta működik az intézet és ez számokban mit jelent?

Öt éve kezdtünk öt diákkal, most 300 diákunk van négy évfolyamon. Van 700 alumnink, és van 70 tanárunk. Elég nehéz bejutni az intézménybe, komoly felvételik vannak, igen sok feltételt szabunk.

A piaci és egyéb szereplőknek milyen a hozzáállásuk a Milestone-hoz?

Vannak ösztöndíjak, sőt az intézménybe járó diákok több mint egyharmada ösztöndíjas. Jövőre már lesz zsidó ösztöndíj is, ami más ösztöndíjakhoz hasonlóan működik, például bolgár, illetve keresztény ifjúsági szervezetek ösztöndíja, azaz ha valaki aktívan működik a közösségében, akkor a közösség megfinanszírozza a képzés egyik felét, mi meg a másikat. De vannak cégek, amelyek mint későbbi munkaerőre tekintenek a diákra, így akár mentort is kaphat. Az volna a cél, hogy azok a cégek állják a tandíjat, amelyek később a hasznot is húzzák belőlük, és ne csak a családok állják a cechet. Azt is látjuk, hogy a cégek egyre inkább hajlandók beszállni a finanszírozásba, hiszen évről évre ezer okból folyamatosan csökkennek a tehetséges munkavállalók. Ez csak egy lehetőség a cég részéről, a diákoknak semmit nem kell aláírniuk, viszont elmehetnek oda gyakornokoskodni,

> *célunk, hogy egy erős közösséget formáljunk*

beülhetnek elemzésekre, meetingekre. Ha mást nem is csinál a diákunk, csak jegyzetel, de legalább betekintést nyerhet, hogy hogyan zajlik egy-egy nagyon komoly piaci döntés a vezetőknél. Mi azt garantáljuk, hogy jó képzettségű diákokat nyújtunk a piaci szereplőknek, de semmilyen más kötelezettséggel nem jár a diák részéről.

Az általános tankötelezettség bevezetése óta, de már azt megelőzően is működtette a zsidóság a maga kiegészítő oktatási intézményeit. Éreztek párhuzamot?

Nyilván ezt hozzuk otthonról is, nem véletlenül rendelkezünk mi, alapítók mindhárman zsidó gyökerekkel. Azt látjuk, hogy az oktatás az egyik, amin az ember nem spórol. De hozzá kell tennem, hogy nagyban építünk is az oktatási rendszerre, hiszen a diákok döntő többsége az egyébként jó minőségű oktatást nyújtó gimnáziumokból érkezik. Vannak a magyar oktatási rendszernek pozitív elemei is, ezek például a munkamemóriának (pl. memoriterek) és a kognitív készségeknek az erős fejlesztése, amely nem enynyire hangsúlyos az angol-amerikai modellben. A zsidó oktatásnál ez fokozottan érvényesül, hiszen fejből kell tudni sok-sok mindent. Viszont ha valaki csak a magyar közoktatásban szocializálódik, akkor a kritikai gondolkodás nem vagy nem kellő mértékben alakul ki. Meg kell tanulnia más módszerekkel tanulni, például nem frontálisan – sok minden visszanyúlik így a tradicionális zsidó tanulás gyökereihez, például a chevrutához. De idekapcsolódik az is, hogy azt látjuk, hogy kevésbé a csilli-villi előadásokon kell, hogy legyen a hangsúly, sokkal inkább a tartalomnak kell a helyén lenni. Én abban nagyon hiszek, hogy a forma jön majd a tartalom után, először műveltnek kell lenni, először tanulni kell, és a sikert erre kell felépíteni. A Lativban is ezt szeretem, hogy nem a külsőségeken van a hangsúly.

ÜNNEPEK

A világtörténelem legelső hivatalos széderestéje

Domán Sije

Mindezt előre?

Miután a szédereste arra hivatott, hogy megünnepeljük az egyiptomi kivonulást, ezért joggal feltételeznénk, hogy a legelső szédereste valamikor az egyiptomi kivonulás után lehetett. Nemcsak azért, mert ez így lenne logikus és normális, hanem azért is, mert a többi hasonló ünnepünknél is így van. Chanukakor egy évvel a görögök felett aratott győzelem és a Szentélyben, az olajjal történt csoda után rendelték el a kor bölcsei, hogy a csodák emlékére tartsunk nyolcnapos ünnepet. Purimkor szintén, a megmenekülést követően elrendelte Eszter és Mordechai, hogy ezt a két napot minden évben ünnepeljék meg a zsidók.

Azonban az egyiptomi kivonulásnál mégsem így van, hiszen az első szédereste, amely a zsidó népnek meg lett parancsolva, megelőzte az egyiptomi kivonulást, legalábbis egy pár órával.

Mózes 2. könyvének 12. fejezetében olvashatjuk, hogy niszán hónap elsején (két héttel a kivonulás előtt) parancsolta meg az Örökkévaló Mózesnek, hogy a hónap 10-én vegyenek családonként egy-egy bárányt, ezt 14-én áldozzák föl, és aznap este fogyasszák el *mácé*val (pászkával) és *máror*ral (keserűfűvel). Ráadásul olyan módon, hogy az öveik legyenek felkötve, cipőik a lábaikon és botjuk a kezükben. Ugyanis ezt a vacsorát (szédereste) követő éjfélkor fog megtörténni a 10. csapás, az elsőszülöttek halála, és az ezt követő reggel fognak kivonulni Egyiptomból.

Ami a furcsa mindebben, hogy a széderesti micváknak nyilvánvaló okaik vannak, ahogy ezeket a *Hágádá*ban is megtaláljuk: azért eszünk peszácháldozatot, mert az Örökkévaló „átugrotta" a házainkat az elsőszülöttek csapásánál. Azért eszünk keserűt, mert az egyiptomiak megkeserítették az életünket Egyiptomban. És azért eszünk mácát, mert atyáinknak nem volt idejük a kivonulás sietségében, hogy megkelesszék a tésztáikat.

Szóval az egy kicsit bizarrnak tűnik, hogy azért ették ezen a bizonyos első széderestén a maceszt, mert majd amikor kimennek Egyiptomból, akkor majd nem lesz idejük megkeleszteni a tésztát, és azért fogyasztották a peszácháldozat húsát, mert pár óra múlva, mikor bekövetkezik az elsőszülöttek halála, akkor az ő házaikat meg fogja kímélni a csapás.

Vajon miért volt egyáltalán szükséges, hogy még Egyiptomban széderestét tartsanak? Miért nem lehetett megvárni a következő évet?

Talán a kulcsmondat, amit feljebb idéztünk, hogy ebben az évben olyan módon kellett elfogyasztaniuk a mácét, a peszácháldozatot és a márort, hogy öveiket felkötötték, cipőik a lábaikon voltak, és a vándorbotjuk már a kezükben volt. Útra készen. Praktikusan ennek nincs túl sok értelme, annyi idejük minden bizonnyal lett volna a kivonulás előtt közvetlenül, hogy felvegyék a cipőiket és kezükbe vegyék a botjaikat. Vajon miért volt ebben az évben ez kritérium?

A válasz, hogy az ül útra készen, aki tudja, hogy mindjárt utazni fog. Miért nem volt elég közvetlenül az utazás előtt felkészülni? Mert nekik már akkor *tudniuk* kellett, hogy utazni fognak, amikor még nem történt meg a tizedik csapás, amikor még nem mondta ki a Fáraó, hogy elmehetnek, és Mózes sem mondta, hogy indulunk. Ezt hívják úgy, hogy *emuná*, azaz hit, bizalom.

Az *emuná* azt jelenti, hogy megbízhatónak tartok valakit vagy valamit, annak a teljes ismerete nélkül. Ahhoz, hogy valakinek kölcsönadjunk, szükséges az *emuná*. Megbízhatónak tartom az illetőt, hiszek benne, annak ellenére, hogy valójában nem tudhatom, vissza fogja-e fizetni, vagy sem. Ahhoz, hogy tervezzek, biztonságosan mozogjak, szükséges az *emuná*. Bízom abban, hogy a természeti törvények továbbra is hűségesen működnek tovább, a már megszokott módon. Az *emuná* jelentése nem hit, hitelvek feltétlen elfogadása, azok megértése nélkül. Az *emuná* nem feltétlenül „vallási élettel" kapcsolatos fogalom. *Emuná* az, hogy képes vagyok cselekedni az információk teljes hiányában is.

És hogy mi ennek a tulajdonságnak a szükségszerűsége és fontossága? Miért jó, ha az ember „hiszékeny"? Talán azért, mert az Örökkévaló *én szof*, végtelen, az ember pedig véges. Az Örökkévalót semmi nem korlátozza, az ember pedig igencsak korlátolt. Lehetetlen a végtelenhez kapcsolódni, ha nem vagyok képes támaszkodni, va-

lóságnak tartani az általam még fel nem ismert vagy meg nem értett dolgokat. Az ember sohasem lesz képes teljességében megismerni és megérteni a Teremtőt. Ha az ember csak az általa megismert és tapasztalt dolgokra támaszkodik, akkor marad a fizikai világ keretei között, ami számára is megismerhető terület. (Persze valójában ez is csak önbecsapás, hiszen csak hiszünk benne, hogy ahogy mi érzékeljük a világot, az egyezik a valósággal, és abban is csak hiszünk, hogy a természeti törvények mindig úgy fognak működni, ahogy most működnek.) Az *emuná* teszi lehetővé az ember számára, hogy felismerje, hogy van olyan terület, amely kiesik a megismerés lehetőségein, és ez maga teszi lehetővé a számára, hogy haladni tudjon efelé.

Az egyiptomi kivonuláshoz úgy látszik, feltétlen szükséges volt, hogy megnyilvánuljon az *emuná*. Az, hogy képesek megünnepelni az egyiptomi kivonulást, még mielőtt megtörtént volna. Hogy képesek útra készen állni, még mielőtt bárki is engedélyt adott volna arra, hogy elhagyják az országot. Van egy olyan midrás, mely szerint a zsidók elmondták a nádas-tengeri éneket, még mielőtt kettévált volna a tenger, és átkeltek volna rajta. Ez pontosan ugyanez a motívum. Képes vagy-e ebben a pillanatban valóságként megélni valamit, amit még nem láttál a két szemeddel, hiszen még nem történt meg.

Egy kérdést azonban még tisztáznunk kell. Vajon miért volt ez szükségszerűbb az egyiptomi kivonulásnál, mint akár a chanukai, akár a purimi történetben?

Bölcseink felfedik nekünk, hogy az egyiptomi száműzetés Ábrahám egy piciny hiányosságának következménye. Ezen azt értem, hogy mint tudjuk, nem bűnhődnek leszármazottak őseik bűne miatt. Viszont az előfordulhat, hogy az ősökben megjelenő hiányosságok ugyanúgy vagy általában még erősebben megjelennek a leszármazottakban (természetesen ez igaz lehet pozitív irányban is). A hiányosság Ábrahámban jelent meg, „kiteljesedett" a leszármazottaiban. Ennek kijavítása volt az egyiptomi száműzetésnek a célja.

A *Lech lechá* hetiszakaszban az Örökkévaló két ígéretet tesz Ábrahámnak. Az első, hogy annyian lesznek a leszármazottjai, mint égen a csillag *(1Mózes 15:4–5)*. Annak ellenére, hogy Ábrahám is és Sára is már idős emberek voltak, és sok-sok éve nem született gyermekük, mégis azt írja a Tóra, hogy „veheemin báSem", hogy hitt az Örökkévalóban, azaz fenti meghatározásunk szerint teljes biztonsággal érezte, hogy ez meg fog történni.

A második ígéret, hogy leszármazottja fogja örökölni Izrael földjét *(1Mózes 15:7)*. Ábrahám felteszi a kérdést: „bámá édá", azaz miből tudjam, hogy örökölni fogom? *(1Mózes 15:8.)* Úgy tűnik, mintha valami jelet szeretne kapni erre az ígéretre, ami által biztos lehet abban, hogy ez tényleg így fog megtörténni.

Annak ellenére, hogy egyes kommentárok szerint azért érezte ezt Ábrahám szükségesnek, mert félt, hogy valami bűnt követ el vagy ő, vagy a leszármazottai, ami miatt mégsem érdemesülnének az ígéretre, és szerette volna ezt bebiztosítani, mégis azt látjuk, hogy mintha megjelenne Ábrahámban valamilyen mértékű hiányosság az *emuná* terén.

Bölcseink szerint ennek a hiányosságnak a következménye az, amit egy pár mondattal később említ a Tóra: „tudva tudjad, hogy idegen lesz a leszármazottad, egy olyan országban, amely nem az övék, és szolgák lesznek, és kínozni fogják őket négyszáz évig" *(1Mózes 15:13),* azaz az egyiptomi száműzetés.

Ezek szerint világos, hogy ha a hiányosság, amely az egyiptomi száműzetést okozta, az *emuná* hiánya volt, akkor a kivonulás feltétele, hogy kijavítsák ezt a hiányt.

> *valójában nem magát a kivonulást ünnepeljük*

Ezért fontos, hogy már a kivonulást megelőzően képesek legyenek megünnepelni a kivonulást. És az is világos, hogy a kivonulás utolsó és egyben csúcspontjánál, a tengeren való átvonulásnál, mely egyben az örök búcsút jelentette az egyiptomiaktól, a Tóra a következőt említi: „vájááminu báSem, uveMose ávdo", azaz és hittek (bíztak) az Örökkévalóban és Mózesben az ő szolgájában. Mit értek el a csúcspontban? Még magasabb szintet az *emuná* tulajdonságában!

Mit jelent ez a számunkra?

Mivel tudjuk, hogy zsidó ünnepeknél az az alapszabály, hogy azokban a dátumokban, amikor olyasmi történt, aminek nagyon erős a szellemi hatása, évről évre pontosan ugyanabban a dátumban visszatér ugyanaz a szellemi hatás. Eszerint kell értelmeznünk a széderestét is.

Szédereste valójában nem magát a kivonulást ünnepeljük – hiszen maga a kivonulás kora reggel történt –, hanem az első egyiptomi széderestét. Azaz pontosan ugyanaz a feladatunk, hogy úgy éljük át és ünnepeljük a kivonulást, mintha még nem történt volna meg, evvel megerősítve magunkban azt a tulajdonságot, amelynek a hiánya az egyiptomi száműzetést okozta, az *emuná*t.

Peszách a zsidó nép születésének az ünnepe. Mint ahogy nép gyökerének – Izsák születésének – létrejötte abszolút irracionális volt, azaz szükséges volt belekalkulálni egy olyan összetevőt, amely az emberi megismerés határain túl van, a nép születésének is feltétele, hogy képes legyen túllépni a racionalitás kereteit. A zsidó nép létezése azóta is időről időre az irracionalitás határait súrolja. Hiszen e létezésnek az okai és gyökerei egy olyan világból vannak, mely túl van az emberi megismerés keretein.

NŐI SZEMMEL

A pászka és a kapcsolatok

Chani Maybruch

A jó kapcsolat nem szárad ki, és nem penészedik meg.

Különböző alapvető lépések léteznek, melyek egy jó kapcsolathoz szükségesek, akárcsak a macesz elkészítéséhez.

1. Fektess be sok erőfeszítést és figyelmet

Sok energia kell a tészta gyúrásához és kinyújtásához, míg sütésre kész állapotba kerül. Óriási figyelmet igényelnek a részletek; biztosan előkészíteni és megsütni 18 szűk percen belül, lyukakat helyezni rá, hogy biztosan ne emelkedjen meg vagy fújódjon fel, mint a hagyományos kenyér. Figyelni kell arra, hogy véletlenül se érintkezzen semmilyen régebbi tésztadarabkával.

Hasonlóan ahhoz, ahogyan az élvezetes, tápláló kapcsolatoknál működik. Fel kell kötnünk a gatyánkat, és különböző módokon belefektetni az energiáink. Nagyszerű kapcsolatot hozhatsz létre, ha:

– minőségi időt töltötök együtt
– összpontosítod a figyelmed a partneredre
érzelmi energiát fektetsz be
– figyelmes ajándékokat adsz, amelyeket a párod biztosan értékel
– fokozatosan mélyebb rétegeidbe engedsz bepillantást, még ha ez sebezhetővé is tesz

2. Adj önzetlenül

Rabbijaink arra tanítanak minket, hogy az élesztő olyan, mint az emberi énközpontúság. Csak az élesztő fújja fel a tésztát és növeszti meg a kenyeret… Az énközpontúság arra engedi következtetni az embert, hogy ő fontosabb, mint mások. Ennek pont az ellentéte a macesz…, az önzetlenség kivonatát reprezentálja, lapos és szerény. Módodban áll létrehozni egy tartós kapcsolatot, ha összpontosítasz a partnered szükségleteire, és önzetlenül, illetve feltétlenül adsz. Adj hitelesen, anélkül hogy bármit várnál cserébe. Kerüld annak a számontartását, hogy mennyit adtál te, és mennyit a párod, még akkor is, ha a partnered nem mindig viszonozza, továbbra is adj! Ahogy telik az idő, a mintád valószínűleg arra fogja ösztönözni a kedvesed, hogy ő is többet adjon neked.

3. Számíts az összeütközésekre a közös utatok során

A kovásztalan kenyérnek is az adja az egyedi jellegét, hogy a felépítésének részei a hepehupák és kráterek. Akár kézzel sütött/ kerek, akár gépi gyártású/szögletes, minden pászkának megvan ez a jellegzetessége. Valószínűleg a kapcsolatodnak is megvannak a hullámvölgyei, néha másnak tűnhet, mint más kapcsolatok. Bizonyos alkalmakkor úgy érezheted, hogy rossz jel, ha vitáitok vannak. Ironikusan, ha így gondolkodsz, ez válhat az igazsággá…

> *Legyetek ott egymásnak!*

A konfliktusok alááshatják a kapcsolatod, egészségesebb megközelítés számodra elfogadni a létezésüket. A párkapcsolathoz két ember tartozik, mindegyik a maga egyedi szükségleteivel és tapasztalataival, a személyiség, a neveltetés, az oktatás, a szociális körülmények és életesemények mentén. Ennélfogva érthető, hogy vannak véleménykülönbségeitek. A kommunikáció és tényleges figyelem segít megérteni egymás szükségleteit és túljutni a nézeteltéréseken. Annak ellenére, hogy a konfliktusok és a nézetkülönbségek felkavarók és frusztrálók lehetnek, engedjétek meg magatoknak, hogy nyugodtak maradjatok, kommunikáljátok egymás felé az igényeiteket. Ezáltal a kapcsolatotok még erősebb lesz a nehézségek leküzdését követően.

4. Legyetek ott egymásnak

Noha két egyszerű összetevőből készül (liszt és víz), a pászka csodálatos módon majdnem korlátlanul eláll. A szokásos élesztővel készült kenyerek hajlamosak kiszáradni, megpenészedni pár nap leforgása alatt, míg a kovásztalan kenyér hónapokig friss marad, ha megfelelő körülmények között tároljuk évekig jó marad. Idővel két ember olyan gyönyörű és egészséges kapcsolatot tud létrehozni, amely ellenáll az élet viszontagságainak. A kölcsönös adáson és bizalmon alapuló kapcsolatban a partnerek számítanak egymás együttérzésére és támogatására a nehéz időkben, amikor különlegesebb kihívások elé állítja őket az élet… Az érem másik oldala, hogy megoszthatjuk az örömöket, áldásokat, és ünnepelhetjük egymás teljesítményeit és sikereit. A peszách ünnepe végül elmúlik, de a macesz íze és a kapcsolatokról való elmélkedések örökké felidézhetők.

forrás • aish.com
fordítás • Friedmann Bracha

Peszáchi receptek

Baranyi Zsanett

GASZTRONÓMIA

Ínyenc falatok az ünnepekre

Alapvetően mindenki tudja, hogy ezen az ünnepünkön mit miért csinálunk, és mit miért eszünk. Egy kis áttekintés azonban sohasem árthat. Haladjunk szép sorjában, és a végén még a peszáchi menünk is el fog készülni.

Idén április 22-én este kezdődik peszách, amelynek az első két estéjét széderestének hívjuk. Peszách az Egyiptomból való kivonulás ünnepe. A nyolcnapos ünnep (Izraelben hét) a felszabadulás emlékét őrzi, és azt idézi, hogy Izrael gyermekei az egyiptomi rabság után, kivonultak Egyiptomból. Az ünnep előtt nagyon alaposan kitakarítunk. Ez nem egy szokásos nagytakarítás, ilyenkor kiporszívózzuk a szekrényeket, kirázzuk a könyveket, mindent kiporolunk, ahol elbújhatott egy kenyérmorzsa. Márpedig morzsa akárhol lehet…

Az ünnep elnevezése: *chág hápeszách* (az elkerülés ünnepe) a Tórából ered, a halál elkerülte *(pászách)* Izrael fiainak házait Egyiptomban, midőn az Egyiptomot sújtotta, a mi házainkat pedig megmentette. Tehát a zsidó törzsek egyiptomi kivonulását megelőzően a tizedik csapás (az elsőszülöttek halála) elkerülte a zsidó családokat. Ez volt az utolsó csapás, mely után engedélyezte a fáraó, hogy elhagyja országát az ingyen munkaerő, a rabszolgasorsba kényszerített zsidóság. Nevezzük még a szabadságunk idejének *(zemán chéruténu),* mert ekkor következett be a hosszú egyiptomi rabság után a szabadság. Szabad nép lett a rabszolgákból, és elindultak a Kánaánba vezető hosszú úton. A kovásztalan kenyerek ünnepe *(chág hámácot)* elnevezés is a kivonulásra, a szabadságra emlékeztet.

A kovásztalan kenyér *(mácá, pászka, laska)* a rabszolgák, a szegények kenyere volt annak idejében; valamint e kenyér emlékeztet a sietségre is, mert nem volt idő a tészta kelesztésére. A manapság az ünnep alatt evett macesz csak vizet és lisztet tartalmaz, és maximum 18 perc telik el attól, hogy a liszt vízzel érintkezik, egészen a sütés végéig, nehogy „megchámecosodjon" (erjedésnek induljon, kovászos legyen). Az askenáz zsidóság peszách napjaiban a rizs és a hüvelyes növények (bab, lencse, borsó stb.) fogyasztását is tiltja.

Peszách a tavasz ünnepe *(chág hááviv)* is, mert mindig tavasszal veszi kezdetét, mikor a termés érlelődni kezd, amikor újra éled a természet. Ez az elnevezés az ünnep mezőgazdasági jellegére utal, mert a Szentélyben a zsengék, az első termések áldozatát az ünnepek után mutatták be, és az ünnep második napján kezdték el az omerszámlálást is.

Az ítélet napja *(jom hádin)* néven is ismeretes, mert a Misna tanúsága szerint Isten ekkor mond ítéletet a föld termései felett.

A peszách szó jelenti még azon áldozatot is, melyet niszán hónap tizennegyedikén kellett minden zsidó családnak bemutatnia a Szentélyben.

A szédereste

A héber széder szó (סדר) rendet jelent, peszách estéjét a rend éjszakájának nevezik. Őrködés vagy megőrzés éjszakájának is nevezzük.

A széderesti vacsoránál minden vendég kap egy *Hágádá*t, amelyben a kivonulás története és az este rendje van leírva. Az estét általában a családfő, vagyis a legidősebb férfi vezeti.

Az ünnepi asztalon mindig megtalálhatók a *Hágádá*k, a szédertál, rajta ételek: *bécá* – egy főtt tojás (a tál bal felső részén), *zroá* – egy darab tűzön sült csirkehús (nyak, vagy szárny, melyet nem fogyasztunk el; a tál jobb felső részén), *máror* (מרור) – keserűfű (*cházeret,* torma és saláta az előző kettő alatt), kárpász (כרפס) – valamilyen zöldség (a keserűfű alatt bal oldalon), chároszet (*חרוסת*) – reszelt alma, körte, dió, fahéj és bor keveréke (a keserűfű alatt jobb oldalon), *koréch* (כורך – alul középen ismét keserűfű, ugyanaz, mint a *máror*), bor (legalább 3,5 dl fejenként, helyette lehet szőlőlé is), poharak mindenkinek. Egy nagy és díszes serleg (Élijáhu próféta serlege), egy tálka sós víz, három darab pászka (*mácá,* macesz), ünnepi gyertyák.

Az ünnep bejövetele előtt meggyújtjuk az ünnepi gyertyákat.

A széderestét a kidussal kezdjük.

A széder folyamán összesen négy pohár bort iszunk, ebből a kidus az első.

Kézmosás. Ez a szokásos kézmosás, de most nem mondunk rá áldást.

Kárpász. Eszünk egy darabot a krumpliból, sós vízbe mártjuk.

Jáchác. A családfő kettétöri a szédertálon lévő három pászka közül a középsőt. A kisebbik felét visszateszi a helyére, a nagyobbikat pedig elrejti. Ez az áfikomán, amit a vacsora végén eszünk meg.

Mágid, a szabadulás történetének elbeszélése. A házigazda felemeli a szédertálat, és hangosan, tagoltan mondja a „há láchmát": „Íme, a szegénykenyér, amit őseink ettek Micrájimban (Egyiptomban)."

Az ünnepi menünk a szédertállal még nem teljes, így ismerkedjünk meg néhány ilyenkor jellegzetes étellel, és persze némi újdonsággal is.

Mivel peszách van, így tilos kovászosat enni, eljött a **maceszgombócleves** ideje! Csakhogy egyáltalán nem mindegy, hogy milyen levesbe is fő bele az a gombóc! Szerintem a leves sokkal fontosabb a gombócnál, hiszen a gombóc az csak a betét. Úgyhogy én, ha lehet, házityúkból és nem csirkéből főzőm ilyenkor a levelesemet, meghozzá hosszan, másfél napig. A maceszgombócot persze legalább százféleképpen készítik, van aki csak lisztből, de akad, aki csak „összegyűrt" maceszlapból.

Maceszgombócleves

Hozzávalók:
4 tojás szétválasztva,
4 ek. libazsír,
10 dkg maceszliszt,
2 maceszlap beáztatva, majd kinyomkodva,
só, bors

A tojásokat szétválasztom, majd a fehérjét egy csipet sóval felverem kemény habbá. A sárgákat elkeverem a meglangyosított libazsírral, és beledolgozom a kinyomkodott maceszlapokat is. Óvatosan hozzákeverem a fehérjét, sózom, borsozom, meghintem a maceszliszttel, majd egy fél órát a hűtőben pihentetem. Nedves kézzel gombócokat formázok belőle, és egy tálcára téve beteszem a mélyhűtőbe. Másnap sós vízben kb. 20 perc alatt kifőzöm. Az elsőt vágjuk félbe, és ellenőrizzük, hogy valóban megfőtt-e.

Térjünk rá a főételre. Fontos, hogy ne zárkózzunk el a újítások elől, és ne féljünk kísérletezni a konyhában. Semmi baj nem származhat belőle.

Talán kevesen párosítanák össze ezeket az ételeket, pedig remekül kiegészítik egymást.

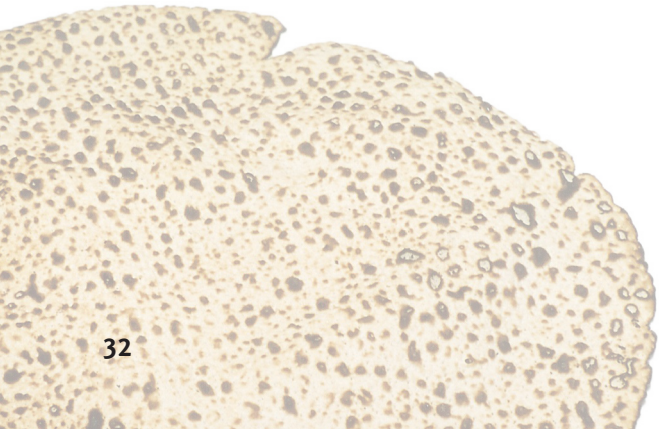

Latkesz és fűszeres bárány sárgabarackkal és gombával

Hozzávalók:
2 kg bárányhús csíkokra vágva,
3 gerezd fokhagyma, egész vagy vagdalék,
1 apróra tört gomba,
2/3 csésze szeletelt sárgabarackbefőtt,
1 csésze száraz vörösbor,
1 szem bors és 2 babérlevél

Előmelegítjük a sütőt 180 fokon. A zöldséget és a gyümölcsöt fazékban összefőzzük a vízzel és a borral, illetve a fűszerekkel. A húst olajozott sütőtálba helyezzük, majd az előbb főzött zöldséges-gyümölcsös keveréket ráöntjük. Sütőben lefedve 2-2,5 órát sütjük. Mikor elkészült, vegyük ki, és egy éjszakán át hagyjuk érni az ízeket. Másnap helyezzük vissza a sütőbe, és nagy hőfokon süssük még legalább fél órát.

A **latkeszt** hagytuk a végére, mivel pillanatok alatt el lehet készíteni.

Hozzávalók:
fejenként 2 tojás,
2 evőkanál maceszdara,
1 evőkanál olaj,
só, bors.

A tojást a sóval, borssal, olajjal együtt villával felverjük, hozzáadjuk a maceszdarát, majd serpenyőben kevés olajat hevítünk, belerakjuk a masszát, majd rövid sütés után megfordítjuk. Minden egyes lepényt külön kell megsütni…

A menünk utolsó s elmaradhatatlan része a desszert. Az én esetemben ez nem lehet más mint a **macesztorta.**

Mindenkinek ajánlom, hogy vegyen egy csomag maceszlisztet, és süssön belőle tortát. Macesztlisztből sütni ugyanis nagyon különleges süteményeket eredményez. Vannak olyan maceszszemek, amelyek nem puhulnak meg, és az egész tészta kellemesen diószerű lesz tőle. Biztos ami biztos, én azért diót is használok hozzá.

Ráadásnak, mondjuk félünnepre megosztok veletek egy fantasztikus receptet: régebben, egy blog olvasásakor fedeztem fel **a maceszlasagnát (macannya)**, és annyira abszurdnak tűnt, hogy megjegyeztem. Arra gondoltam, még jól jöhet ! Most megcsináltam, és nagyon meglepődtem…! Ez finom! Nincs pászkaíze, és persze badarság lenne egy valódi olasz tésztához hasonlítani, mégis nagyon finom. Kétféle szósz van a maceszlapok között, egy gombás, és egy sajtos.

Macesztorta

Hozzávalók 2 téglaformányi tortához:
8 tojás szétválasztva,
8 ek. cukor, 8 ek. maceszliszt,
8 ek. pekándió ledarálva,
csipet só,

Hozzávalók a krémhez:
50 dkg margarin,
2 tojás,
3 ek. kakaópor,
8 ek. pekándió ledarálva,
8 ek. cukor,
0,5 dl rum
A díszítéshez egész pekándiót
és kakaóport használok.

A tojások sárgáját habverővel habosra keverem a cukorral. Belekeverem a maceszlisztet, és a diót is a végén. A fehérjéből egy csipet sóval kemény habot verek. Egy kanálnyi habbal kicsit meglazítom a lisztes masszát, majd belekeverek még két kanálnyi habot. Csak ezután adom hozzá az összes többit, vigyázva, hogy ne törjön meg nagyon.

Sütőpapírral bélelem a téglaformákat, és elosztom benne a tésztát. 180 fokos sütőben sütöm pirosra, tűpróbáig, ez kb. 30 perc.

A krémhez elkeverem a tojást a cukorral és a dióval, végül a kakaóval. Folyamatosan kevergetve felfőzöm, és beleöntöm a rumot. Lehúzom a tűzről, és hozzáadom a vajat. Mikor kihűlt, beteszem a hűtőbe egy éjszakára. Másnap három részre vágom a tortákat. A vajkrémet habverővel magas fokozaton habossá, könnyűvé verem. A térfogata kb. a triplája lesz. Megtöltöm vele a tésztát, és újra behűtöm tálalás előtt.

Maceszlasagna

Hozzávalók a gombás szószhoz:
50 dkg csiperke felszeletelve,
2 paradicsomkonzerv,
5 gerezd fokhagyma,
1 kk. majoránna,
1 kk. oregano,
1 kk, bazsalikom,
só, bors,
olívaolaj,
1 dl vörösbor

Az olajon megdinsztelem a gombát, rászórom a fűszereket, majd beleöntöm a paradicsomkonzervet. Kicsit összefőzöm, majd belenyomom a fokhagymákat is. Végül belekeverem a bort.

Hozzávalók a sajtos szószhoz:
2 dl tejszín,
20 dkg cheddar sajt,
10 dkg parmezán,
só, bors,
szerecsendió

A tejszínbe belereszelem a sajtot, majd addig melegítem, amíg teljesen elolvad. Fűszerezem, és beleszórom a parmezánt is. Elvileg sűrű massza kell, hogy legyen, de ha mégis híg maradna, akkor a tűzről lehúzva keverjünk bele egy tojás sárgáját. A maceszlapokat felváltva megkenem a szószokkal, majd a tetejére reszelt sajtot szórok. Hagyom állni 15 percet, így megpuhul a pászka, majd forró sütőben átsütöm. Az asztalnál dobok a tetejére pár szem fenyőmagot.

Ahogy a finomságokat, a recepteket se felejtsétek el megosztani a családotokkal és a szeretteitekkel!

forrás • fűszer és lélek blog, jmpoint.hu

GYEREK-NEVELÉS

Nemcsak takarítunk, bevásárolunk és főzünk, hanem tanulunk is az ünnepre

(Halachát tanulni az ünnep előtt, de miért és kitől?)

Panyiné dr. Ábrahám Zita

Az zsidó életforma sok-sok szabály együttes betartását jelenti. Valószínűleg mindenre van szabály: melyik kezedet öntsd le először kézmosásnál, milyen sorrendben mondd el az áldásokat a tányérodon lévő ételekre, mikor pihenj és imádkozz, mikor tarts ünnepet, és mit ünnepelj, hogyan beszélj a barátaiddal, hova ülhetsz az asztalnál stb. Ráadásul magukon a szabályokon túl érdemes némileg a mögöttük meghúzódó okokat, történeteket is ismerni.

Vannak, akik kifejezetten szeretik ezeknek a szabályoknak a sokaságát, élvezetet okoz a tanulmányozásukban való elmélyedés, és intellektuális kihívásként élik meg a közöttük való eligazodást. Sokakat azonban feszélyeznek. Mire is jó ez a sok szabály? Nem lehetne egyszerűbben szolgálni az Örökkévalót? Erre a kérdésre is sok válasz adható. A legalapvetőbb, hogy az Örökkévaló teremtett bennünket, ő tudja mi jó nekünk, és Ő így parancsolta. De ezen túl és e mögött sok érv van, amelyeket racionálisan is megérthetünk. Álljon itt egy közülük, melyet nemrég hallottam. Két agyféltekénk közül az egyik (a bal) nagyon racionális, szereti a részleteket, a kiszámíthatóságot, a másik, a jobb agyféltekénk a bennünk élő művész, a kreatív énünk, aki a nagy képet látja, és a részletek idegesítik, az elvek és nagy célok lelkesítik. Van, aki inkább jobb agyféltekés, van, aki inkább balos, de az igazság az, hogy mint szinte mindenben, ebben is egyensúlyra kell törekedni. És a halacha ebben is segít. Lehet a nagy elveken merengeni, erkölcsi normákért küzdeni a világ másik végén, de a szabályok részletessége tanít használnunk a bal agyféltekénket, és stabilan az élet realitásához igazítja azokat, akik hajlamosak „elszállni". Rendszert ad az emberi életnek, megtanít, hogy ITT és MOST éljünk, és sok helyzetben leveszi vállunkról a döntés terhét, teret teremtve ezzel arra, hogy agyunkat kreatívabb dolgokra használjuk.

Nem véletlen, hogy bölcseink azt írják, hogy *az, aki legalább napi két halachát tanulmányoz, az kiérdemli a jövő világot (Talmud Nidá 73a).*

> *Mire is jó ez a sok szabály?*

A Talmud Megilá traktátusa a következő mondattal fejeződik be. „Mózes tanítónk bevezette azt a szokást Izrael népének, hogy tanulmányozzák a »napra« vonatkozó szabályokat." A halacha gyűjtemények értelmezték és tovább finomítják ezt a törvényt:a „napra vonatkozó szabályt, vagyis peszách előtt a peszáchra vonatkozó, sávuot előtt a sávuotra és szukot előtt a szukotra vonatkozó szabályokat kell elsajátítani. *A peszáchi szabályok komplexitása miatt azokat az ünnep előtt 30 nappal már el kell kezdeni olvasni.* Más ünnepek kevésbé bonyolultak, ezért azokra vonatkozó halachát elég néhány nappal korábban átnézni. Egyértelmű célja e követelménynek, hogy *mire az ünnep ránk köszönt, minden zsidó felkészülten várhassa azt.* Ezért, még azoknak is, akik az előző években alaposan áttanulták a vonatkozó előírásokat, minden évben át kell ismételniük azokat.

Nem emlékeztet bennünket ez a szisztematikus tanulás egy komoly vizsgára való felkészülésre? Így készültünk az érettségire vagy az államvizsgákra: időben elkezdtük, határidőnk volt, naponta tanultunk és ismételtünk. Peszách valóban nagy tesztje a zsidó ismereteink mélységének, zsidó identitásunknak és Istenhez való viszonyunk elkötelezettségének mércéje is egyben.

Tanuljunk a gyerekekkel, vagy ha még kicsik hozzá meséljünk nekik arról, hogyan és mit tanulunk peszáchra. Igen, *nemcsak takarítunk, bevásárolunk és főzünk, hanem tanulunk is az ünnepre.* A példamutatás a legjobb nevelési módszer. Ha tanuló gyermeket szeretnél, lásson téged tanulni!

(A kitől tanuljunk kérdésre lásd a mesét.)

felhasznált és ajánlott forrás:
www.halachafortoday.com
és www.dailyhalacha.com

A csodatanító

Panyiné dr. Ábrahám Zita

Tényleg annyira csodás az a rabbi?

Kérdés: a Tóra tiltja a hamis prófétákra való hallgatást. A „návi seker" olyan próféta, aki elhiteti másokkal, hogy az Örökkévalótól hall próféciát, de valójában bálványimádásra vagy a hagyományok elhagyására, az azoktól való eltérésre igyekszik rávenni bennünket. Manapság a prófétálásra hivatkozni nem szokás, leginkább őrültnek nézik a magukat prófétának hirdetőket. A bálványimádás klasszikus formái is kimentek a divatból. Akkor nem kell aggódnunk a hamis próféta miatt?

> *könnyen hamis tanítások gyanútlan áldozataivá válhatunk*

Másál (példázat): élt egy városban egy nagy tudású rabbi, tanító, aki nemcsak mindenre kiterjedő akadémikus tudásáról volt híres, de remek előadó-képességéről és karizmatikus személyiségéről is. Hívei egy idő után azt is rebesgetni kezdték, hogy a tanító csodákat művel. Az emberek mindenféle problémákkal fordultak hozzá, betegséggel, anyagi gondokkal, párválasztási nehézségekkel. A cádik félrevonult, imádkozott Istenhez és a problémák rövid időn belül megoldódtak. Nem csoda hát, hogy amikor egy másik városba készült, sokan várták érkezését. Többek között Slomo és Joszi, két jesivába járó tinédzser.

– Hallottad, ideérkezik a csodatanító. Mindenki azt mondja, csodák történnek körülötte. Nemrég áldást mondott egy zsinagógában egy pohár vízre, ketten is ittak a vízből, és egy hét múlva mindkettőnek eljegyzése lett.

– Biztos vagy benne, hogy az áldása miatt történt?

– Mi más miatt? Mondok mást is. Nagy kalapot visel, amely eltakarja a fél arcát. Azt mondják, azért takarja el a fél arcát, mert olyan szent, hogy ha az egész arcát látnánk, tűz jönne ki belőle.

– Elég félelmetesen hangzik.

– Jövő sábeszkor ülhetünk az asztalánál és magunk is meghallgathatjuk a tanításait.

S így is történt. A sábeszi asztalnál a fiúk azonban megdöbbentő dolgokat tapasztaltak.

A vacsora közepén a „cádik" felállt és mindenki előtt felkapcsolta a villanyt.

– Nézd Slomo, felkapcsolta a villanyt, de hiszen ez abszolút tilos!

– Furcsa, de inkább hallgass, nem akarjuk megsérteni a cádikot!

– Azért vagyunk itt, hogy tanuljunk, én bizony megkérdezem!

– *Elnézést tisztelt tanító. Jól láttam, hogy felkapcsolta a villanyt? Mi úgy tanultuk, hogy ez tiltott tevékenység sábeszkor. Hát mégis szabad lenne?*

– *Tegnap álmot láttam, és álmomban Mózes rabbink maga gyújtotta fel a villanyt sábeszkor.*

– Wow! mit fognak ehhez szólni a többiek a Jesivában!

– Nem tetszik nekem ez, Slomo. Még soha nem hallottam egy rabbit sem álmából halachát magyarázni.

Egy órával a vacsora után a közös tanulás közepén a „cádik" kért egy pohár tejet. A szkeptikus diák ismét kérdezni kezdte a tanítót.

– *Elnézést, nekünk úgy tanították hús után hat órát kell várni, mielőtt tejet ihatunk. Van ugyan olyan vélemény, miszerint elég egy órát várni, de a többség ezt nem fogadta el.*

– *Az emberek többsége valóban nem fogadta el ezt a véleményt, de az angyalok igen.*

– Hallod ezt, Joszi, tudja az angyalok szabályait is!

– Itt nagyon bűzlik valami. Gyere, kérdezzük meg a jesiva vezetőjét!

Nimsál (magyarázat): igaz, hogy ma nincs bálványimádás. De tanítók, akik nem elég alapos tudással döntenek kérdésekről, vagy olyan halachát tanítanak, amit maguk sem tartanak be sajnos akadnak. Mindig óvatosnak kell lennünk, amikor tanítót (rabbit), példaképet választunk magunknak, mert könnyen hamis tanítások gyanútlan áldozataivá válhatunk. Ez persze nem azt jelenti, hogy ne tanuljunk, ellenkezőleg! Tanuljunk tiszta forrásokból, legyünk kritikus hallgatók, merjünk kérdezni, utánanézni, és mindig autentikus rabbik előadásait, tanácsait keressük.

forrás • Rabbi Yeshaya Greenberger: *Mashal tov!*
Feldheim Publishers, 2013

Trendeli Bölcsőde - a zsidó bölcsőde
www.trendeli.hu

Miért Rabbi Akiva a kedvenc hősöm?

Dovid Rosenfeld rabbi

A legnagyobb mélységből a legmagasabb emberi nagyságig

Az omerszámlálás időszaka egyben nemzeti gyász ideje is. A Talmud leírja, hogy rabbi Akiva, a Misna egyik legnagyobb tudósa 24 ezer tanítványát veszítette el egy csapásban ebben az időszakban. A világ „elhagyatott" volt, amíg nem lett 5 új tanítványa, akik visszaállították a Tóra dicsőségét abban a sötét időszakban. Rabbi Akiva története izgalmas és inspiráló, egy alacsony származású ember története, aki minden nehézséget legyőzött, és elérte az igazi nagyságot. A következőkben kiemelek néhány elemet az életéből, és bemutatom, hogy miért lehet mindannyiunk példaképe.

1. **Alacsony származású volt.**
Rabbi Akiva pásztorként kezdte. Már jócskán benne járt a korban, amikor elkezdett tanulni. Nem volt zsidó származású, betértek gyermeke volt. Ahogy később egyre nagyobb ember lett, sohsem felejtette el ki volt, és honnan jött. A kedvenc elve az volt, „szeresd a másikat úgy, mint magadat". Gazdag, szegény, egyszerű vagy tanult, erős vagy gyenge, magas vagy alacsony, mindannyian a Teremtő gyermekei vagyunk. Az Örökkévaló és a Tórája nem a bölcsek vagy az előkelők kiváltsága. A Teremtő mindannyiunkat szeret.

2. **Volt indíttatása, és aszerint cselekedett.**
A Midrás leírja rabbi Akiva életének fordulópontját. 40 éves korában egy nap elhaladt egy kút mellett. Észrevett egy követ, amelybe lyuk volt vájva. Érdeklődni kezdett, hogy ki faragta ilyenre a követ, és azt a választ kapta, hogy a víz lassú csepegése alakította így. Rabbi Akiva akkor azt gondolta, hogy ha a víz, amely puha anyag, lassú és kitartó mozgással ki tudja lyukasztani a követ, akkor a Tóra, amely olyan kemény, mint a vas, biztos, hogy be tud jutni a szívébe. Ez lett a fordulópont. Azonnal elindult Tórát tanulni, és 24 évig folyamatosan ezzel foglalkozott.

Az életben oly sokszor hallunk megindító beszédet, vagy látunk ilyen eseményt. Tudjuk, hogy hozzánk szólnak, hogy a Teremtő üzen nekünk. De az inspiráció elhalványul, még mielőtt tennénk valamit, és az élet megy tovább. De nem rabbi Akiva. Észrevette a pillanatot, és lépett – ott és akkor.

3. **Türelemmel haladt felfelé a mélyből.**
Amikor elkezdett tanulni, nem fogadott magántanárt, és nem lépett be semmilyen felnőtt oktatási programba. Egy névtelen online kurzust sem kezdett el. A Midrás leírja, hogy hogyan ment a kisfiával együtt a chéderbe, hogy a legkisebb gyerekekkel együtt kezdjék az álefbész tanulását. Itt is meglátszott a szerénysége. Nem zavarta a helyzet furcsasága nem törődött a büszkeséggel. Leült, és dolgozni kezdett.

4. **Nem volt szuperzseni.**
Nem az történt, hogy Rabbi Akivának mindig is 180-as IQ-ja volt, csak eleinte elvesztegette ezt, mint pásztor. Keményen kellett dolgoznia, hogy az lehessen, aki végül is lett. A Talmud leírja egy találkozását a kor egyik hatalmas tudósával, amikor a zsidó vallási szabályok egyik érzékeny pontjáról vitatkoztak. A másik tudós az extravagáns zseni típus volt. Senki nem tudta legyőzni vitában, még Rabbi Akiva sem, aki akkor már a kor elismert vezetője volt. Miután Rabbi Akivának nem sikerült meggyőznie, a másik tudós gúnyos megjegyzéseket tett rá, de ez őt a legkevésbé sem zavarta. Még mindig a tudós volt, aki pásztorból lett azzá, nem tartotta magát magasabbra.

> *igazságokat fedezett fel ott, ahol mások nem is kerestek*

5. **Feltette az összes kemény kérdést.**
A késői indulás ellenére volt egy előnye a kollégáival szemben. Ő nem gyerekként, hanem felnőttként kezdte a tanulmányait, és érettebb szemmel tekintett a Tórára. Semmit sem vett természetesnek, és semmire sem mondta, hogy „nos, ilyen az élet". A zsidóság miden aspektusát górcső alá vette és igazságokat fedezett fel ott, ahol mások nem is kerestek. Feltette az élet legmélyebb kérdése-

it. A Pirké Ávotban azzal a látszólagos ellentmondással foglakozik, amely az ember szabad akarata és a között van, hogy a Teremtő ismeri a jövőt. Ha a Teremtő valóban tudja, hogy mit fogok holnap tenni, akkor van-e szabad akaratom igazából? Azt is tárgyalja, hogy hogyan vezeti és ítéli meg a világot a Teremtő. A Midrás kitartó tanulónak írja le Rabbi Akivát, aki nem hagyott felfedezetlen és megmagyarázatlan kérdést. A társai így jellemezték: „Az emberek elől elrejtett dolgokat rabbi Akiva napfényre hozta."

6. **Mindent a feleségének köszönhetett – és ő ezt jól tudta.**
A sikerének legnagyobb részét odaadó feleségének, Ráchelnek köszönhette. Ő „fedezte fel" rabbi Akivát, aki a kor egyik leggazdagabb emberénél, Kálbá Szávuánál dolgozott pásztorként. A gazda lányának megtetszett a szegény pásztor, aki szemérmes és kifinomult volt. Azt mondta, hozzámegy azzal a feltétellel, hogy elkezd Tórát tanulni. Akiva beleegyezett, és titokban összeházasodtak. Kálbá azonnal kitagadta a lányát, és a pár évekig nagy szegénységben élt. Ráchel nélkül Akiva valószínűleg egy névtelen pásztor maradt volna, akire nem vár túl fényes jövő. De ő hitt benne, és otthagyott egy mesésen gazdag életet azért, hogy otthont teremtsen neki – mert tudta, hogy nagy ember válhat belőle – és meg volt hozzá a hite és a türelme, hogy lássa is ezt bekövetkezni. Amikor pedig készen állt, arra bíztatta, hogy menjen el otthonról tanulni, amit meg is tett 12 megszakítás nélküli évre. De ez csak a fele volt. A Talmud leírja, hogy amikor hazatért, már híres tudósként, mielőtt belépett volna a ház ajtaján, beszélgetést hallott bentről. Egy idősebb férfi provokálta Ráchelt: „mennyi ideig fogsz még özvegyként élni úgy, hogy nem is halt meg a férjed?" Ráchel erre azt felelte: „Ha Akiva rám hallgat, még 12 évre visszamegy a jesivába tanulni." Akive ezt hallva visszament még 12 évre.

Végül 24 év után vezető rabbiként, 24 ezer tanítványtól kísérve visszatért a falujába. A felesége a szerény otthoni öltözékében elé ment, hogy köszöntse, és a lába elé vetette magát. Rendkívüli jelenet volt – egy idősebb nő a nagy rabbi elé veti magát, miközben több ezer tanítványa veszi körül. El akarták zavarni onnan, de Akiva közbelépett és kimondta a mára már híres mondatot: „Hagyjátok! Ami az enyém és ami a tiétek, az az övé!"

7. Sohasem felejtette el a származását.
Rabbi Akiva a szó minden értelmében sikeres lett. Élete végére ő lett a világ zsidóságának az elismert vezetője. Gazdag lett. Mindenki tisztelte és csodálta. A véleményét minden zsidó témában kikérték és tisztelték. Mégsem felejtette el soha, hogy honnan jött. Még mindig az egyszerű emberek közül való volt. Tudta, hogy milyen szegénynek, ismeretlennek és tanulatlannak lenni.

Az emberek iránti szeretete meg is mutatkozott. A kedvenc tórai idézete a Mózes 3. könyvéből a 19:18

Illusztráció Rabbi Akiváról a Mantovai Haggádából, 1568

volt: „Szeresd felebarátodat, mint magadat." Az Atyák Bölcs Tanításaiban azt mondja: „Szeretett az ember, mert az Örökkévaló képmására lett teremtve", valamint: „Szeretettek Izráel gyermekei, mert őket a Teremtő gyermekeinek hívják." Az Örökkévaló mindannyiunkat szeret, az égben nincs kivételezés.

Rabbi Akiva jól emlékezett az elmúlt gyűlöletére, amelyet a tóratudósokkal szemben érzett. Tudta, hogy milyen durvának és tudatlannak lenni. És emlékezett a haragra – és a gyűlöletre is – amelyet az alsóbb osztályok éreztek. Szeretetet és türelmet érzett mindenki iránt, mert ő is egy volt velük, és felismerte, hogy milyen nehéz az embernek megváltoztatni a gondolkodásmódját.

8. Mindent elveszített, de folytatta.
Miután híres lett, 24 ezer tanítványának lett a spirituális vezetője és mentora. A Talmud leírja, hogy valamennyien egy nagyon rövid időszakon belül haltak meg – a peszách és sávuot közti hetekben – járványban. És a Talmud azt is leírja, hogy a világ pusztaság lett. Az emberi tragédia iszonyú volt, a tórai világ vesztesége pedig felfoghatatlan. Ezen túl rabbi Akiva személyesen azt tapasztalta meg, hogy az egész életének a munkája elveszett. Éveken át tanította a következő generáció legnagyobbjait, és ez mind elveszett, semmit sem tudott felmutatni.

Teljesen érthető lett volna, ha Rabbi Akiva a maradék éveit keserűségben és önsajnálatban tölti. Hát lehet-e világosabb jele annak, hogy a Teremtőt nem érdekli a munkája, mint hogy nem marad fenn az öröksége? Hogyhogy nem bénul meg az ember egy ilyen helyzetben a gyötrelemtől és a bizonytalanságtól? De Rabbi Akiva összeszedte magát, és újrakezdte. A Talmud leírja, hogy talált öt új tanítványt – ötöt, 24 ezer helyett. Ahelyett hogy sok tanítványt próbált volna összeszedni, erre az öt értékes lélekre koncentrált, akik majd visszaállítják a Tóra régi dicsőségét.

Rabbi Akiva kétségkívül sohasem heverte ki a veszteség felett érzett fájdalmat. Ahogy láttuk, őt mindig az élet legnehezebb kérdései foglalkoztatták. De az, hogy

nem tudott valamire magyarázatot találni, nem állt az életcélja elérésének útjába. Mindannyiunknak vannak olyan kérdéseink az életben, amelyeket nem tudunk megválaszolni. Még Akiva sem volt kivétel, a hatalmas intellektusával – vagy pont annak ellenére. De a kérdések és a kétségek nem állították meg. Az intellektusa nem volt kielégítve, de ez nem akadályozta meg abban, hogy a végén sikert érjen el.

9. Mindig észrevette azt, ami pozitív.
Visszatekintve a nehéz életére, mindenben, ami történt, meglátta a Teremtő jóságát, nemcsak a személyes életében, hanem a világ dolgaiban is. Híres mondása: „minden, amit a Teremtő csinál, az jó". A Talmud leírja, hogy egyszer utazott, és volt nála egy lámpás, egy kakas és egy szamár. Beért egy faluba, ahol szállást keresett, de nem talált. Nem keseredett el, hanem a híres mondására gondolt: „minden, amit a Teremtő csinál, az jó". A közeli erdőben feküdt le aludni. Éjjel a szél eloltotta a lámpását, egy róka megette a kakast és egy oroszlán felfalta a szamarat. Rabbi Akiva mindezt nyugalommal viselte. Másnap reggel megtudta, hogy katonák dúlták fel a falut, ahol nem kapott szállást. Ha ott szállt volna meg, őt is foglyul ejtették volna a falu többi lakosával, és ha a lámpása fénye vagy az állatok hangja elárulja az éjszakai szálláshelyét, akkor szintén elfogták volna.

A Talmud leírja, hogy Rabbi Akiva és a társai egyszer a lerombolt Szentély romjai mellett haladtak el. Látták, ahogy egy róka kiszalad a Szentek Szentjéből. A társai sírni kezdtek erre a szomorú látványra, Akiva azonban nevetett. Elmagyarázta a csodálkozó társainak: „Uria és Zacharia próféciáját is ismerjük. Uria azt mondta, hogy »Cion fel lesz szántva, mint egy mező«. Zacharia pedig: »Ismét ülnek majd idős férfiak és nők Jeruzsálem utcáin, és a város utcáit betöltik majd a játszó fiúk és lányok«. Amíg Uria próféciája nem teljesedett be tökéletesen és szó szerint, addig féltem, hogy Zachariáé sem fog. Most, hogy Uriáé beteljesedett, biztos, hogy Zachariáé is be fog, a legutolsó részletig.

Átélte a Szentély lerombolását, de sohasem veszítette el a reményt. Ugyanaz a látvány, amely másokat sírásra ösztönzött, őt reménnyel töltötte el. Minden jó és minden rossz, ami ebben a világban történik, a végtelenül jó Teremtőtől származik. De néha nem érthetünk meg mindent, néha csak türelmesnek kell lennünk, és várnunk kell.

10. Hősi halált halt.
Azt remélhetnénk, hogy egy ilyen küzdelmes és hősies élet után Akiva és Ráchel végre nyugalomban éltek. De nem ezt kapták. A Talmud leírja Akiva keserves végét. A rómaiak bebörtönözték és elítélték, mert nyilvánosan tanított Tórát. Halálra kínozták, kiélesített vasfésűkkel tépték le a bőrét. Utolsó pillanatait a Smá mondásával töltötte, magára véve az ég jármát. A tanítványai azt kérdezték: „Tanítónk, ennyire?" Azt felelte: „a Smá arra tanít minket, hogy teljes lelkünkkel szeressük a Teremtőt. Ezt én úgy értelmeztem, hogy még akkor is, ha éppen elveszik a lelkünket. Egész életemben ezen gondolkodtam: valóban szeretném a Teremtőt, amikor éppen elveszi a lelkemet? Végül is kaptam egy lehetőséget, hogy bebizonyíthassam. Hogy tudnám most nem megtenni?" És amikor kiejtette a száján azt, hogy „az Örökkévaló egyetlenegy", a lelke elhagyta a testét.

Rabbi Akiva a rómaiak által kivégzett tíz mártír egyike – a tíz vezető tóratudósnak, akiket a második Szentély lerombolása alatt és közvetlenül utána öltek meg. A többi kilenc cádikról, noha nagy tudósok voltak, valószínűleg nem hallottak sokan, legfeljebb azok, akik maguk is tóratudósok. De Rabbi Akiva más, ő közülünk való volt. Az ő története a miénk, az ő élete a miénk. Egyszerű és szerény körülmények között kezdte az életét, ahogy oly sokan közülünk, és olyan nagyságokba ért el, ahova, tudjuk jól, mi is elérhetünk. Emléke legyen áldás!

forrás • aish.com
fordítás • D. Ch.

Rabbi Akiva síremléke, Tiberiás

Rabbi Akiva sírja, Tiberiás

Purim a Lativ Kolelban

12 nap Izraelben a Lativval

Csak a repülőjegyedet kell fizetned, minden mást a Lativ rendez.

TANULÁS ÉS ZSIDÓ ÉLMÉNY

Dátum: 2016. augusztus 17- augusztus 28.

Ízelítő a programból:

- Hegymászás, kirándulás és kajakozás a Golánon, fürdés a Holt-tengerben és a Kineretben
- Sábát Gálilban és Jeruzsálemben
- Dávid városának felfedezése, séta a zsidó negyedben, látogatás Ráchel sírjánál
- Izrael legnépszerűbb tanárainak előadásai

További részletek a www.lativ.hu-n

REMEK TÁRSASÁG, FIATALOK!!

Az utazásra bárki jelentkezhet, aki

- elmúlt már 18, de még nem töltötte be a 36. életévét,
- Igazolni tudja zsidó származását (anyai ágú zsidó származás vagy ortodox betérés)
- kíváncsi a zsidó hagyományokra,
- szeret tanulni,
- nem ijed meg a hosszú kirándulásoktól.

Részvételi díj: 80 000 Ft

Az ár tartalmazza:

- A szállást: 11 éjszaka 3 és 4 csillagos szállodákban, két- vagy négyágyas, fürdőszobás szobákban,
- a napi háromszori kóser étkezést,
- és az idegenvezetést.

Jelentkezési határidő: 2016. június 1. szerda

IDÉN NYÁRON LÁTOGASS EL IZRAELBE A LATIVVAL!

Jelentkezés, további információ:
Telefon: 06 70 932 8275
E-mail:info@lativ.hu
www.lativ.hu